

# mladika

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

č 67

II 117 986 1984



998530733,8

COBISS ©

8

*Draga 84 je za nami.*

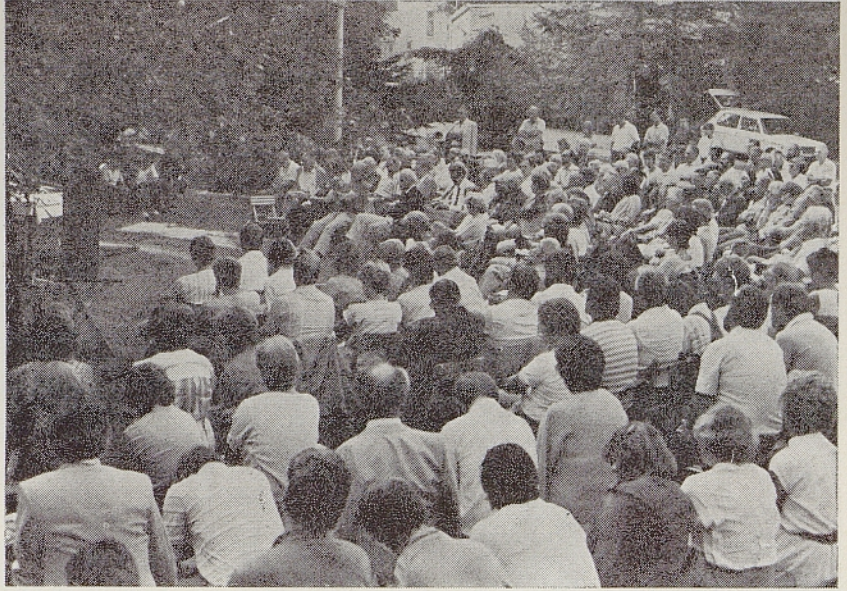
*Tako jo je  
v svoj objektiv  
umetniško »ujel«  
naš reporter*





ESTER SFERCO

# Svobodni trg slovenstva



Pogled na del udeležencev letošnje Drage. »Niso pa le predavanja, ki dajejo Dragi pečat svobodnega trga slovenstva. V večji meri so to ure med posameznimi prispevki...« (Hanzi Tomažič, Nedelja št. 37)

Pravzaprav ni treba pričakovati slabega vremena, da se spomnimo na sončne dni na letošnji Dragi. Ostaja namreč vedno zanimiva in zvesta svojemu mnogopomenskemu imenu, da se ji ni treba krčevito oklepati vremenskih pogojev kot kakšnemu drugorazrednemu festivalu.

Pa vendarle so bili neprekosljivi —ti dnevi, to sonce »kot v jutranji rosi umito« — bi se izrazil Cankar. Množica, ki se je zbrala na predavanjih, pa je še enkrat potrdila zanimivost prireditve — in še enkrat so se cenjeni poslušalci ravnali samo po vsebinah predavanj — ne po — do predstavitve neznanih predavateljih, kar je značilnost Drage. Po dvajsetih letih je namreč razveseljivo to samo po sebi umevno dejstvo, da čas, ki je glavna oseba srečanj, ni še tako otrpnil, da bi s tem svojim stanjem okužil ljudi, ki so si vajeni marsikaj povedati. Tako nam je ameriški Slovenec dr. Velikonja oplemenitil Župančičevo vprašanje: »Kje, domovina, si?«

V polnopomenskem predavanju je odgovoril prav tako kot Župančič:

...glej, in zdaj vidim: silna, brezmejna si, v daljo kot seme razsipaš svoj plod.

»Sanja poetova« se trdno okleplje resnice in naša razbolelost nad to našo razsejanostjo vsepovsod je na Dragi zazvenela v vsej svoji otožnosti, pa čeprav takele sanje lahko stisnejo svojo bol v kristalno čisti biser.

Čemu torej nepomembno označujemo in zavračamo oznake sonarodnjakov — »zamejec« ali »predmejec«, »zdomec« ali »iz diaspore«. Mar nismo vsi liščki, čeprav v različnih kletkah?

In vendar vsak po svoje poje z ubranim glasom nekoliko različni motiv, ki mu drugi z vnemo pritegujejo ali pa ga le bolj ali manj brezbrizno poslušajo. Motiv o hrepenenju, o rodini ... označuje »i pot i kraj« v Drago.

Srečanje seveda pomeni nujno soočanje misli, v glavnem potrjevanje resnice in iskanje pravih smeri. V labirintu zgodovine, kjer je cilj samo eden, je namreč nujno iskanje steza — in vse so prave, te jasne, globoko izhrojene poti do ideala. Bližnjice — stranpoti nas lahko zavajajo in tedaj moramo obvezno iskati pojasnil...

Draga nam je letos pokazala marsikam: čez morje in tudi samo čez domači plot, v razdaljah, ki duhovni razsežnosti pomenijo zelo malo...

In kako je presenetljivo, da moramo še enkrat ugotavljati, da smo sicer v dobrem namenu, a brezbriznem izražanju zagrešili marsikatero napako v poimenovanju sicer jasnih zahtev in tako onemogočili razumljivost našega pojmovanja duhovnega sveta, izkristalizirane človeške »biti«. Predavanje sodobnega slovenskega znanstvenika dr. Prijatelja je zvenelo v začetnem znamenju duhovnega ključa, ki mu je bistvo našega življenja — ali po Tavčarju »življenje našega življenja« — v celoti podrejeno.

Morda se ni zgolj po naključju na Dragi prodajala Mrakova knjiga SMER IN PROTISMER, kjer je starosta naših dramskih umetnikov ponazoril v enem samem odstavku bistvo prvega nedeljskega predavanja:

»Vsa kompleksnost našega bivanja je pogojena po spoznanju naše duhovne pogojenosti.



V nedeljsko popoldansko razpravo o ključnih vprašanjih slovenstva v očeh mlade zamejske generacije je med drugimi posegel tudi tržaški pisatelj prof. Boris Pahor.

Kakor hitro smo se ovedli svoje duhovne nature in jo pričeli različiti od naše biološke danosti, se pričanja v dialogu z Bogom nenehen in neprestan porast človeške duhovne zavesti in rasti.«

Bogastvo zornih kotov nekdanjih in današnjih razsežnosti. Iz kulturno neplodnih kanadskih pokrajin se nam je na Dragi pojavil prebičani in tisočkrat prevarani duh Panslovana, odražale so se intervencije posameznikov, za katere se je marsikdo med publiko izrekel, da bi bil pred Drago potreben pripravljalni tečaj, da lahko izmeriš ali vsaj skušaš izmeriti duhovno globino. In to je treba razumeti kot pohvalo,

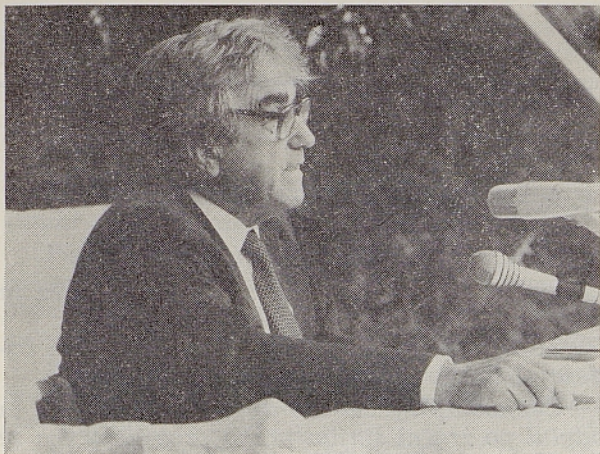
saj se naše življenje z odkrivanjem neznanega vedno znova osmišlja.

Hvalevredno je, da je letošnja Draga ponudila svoje omizje mladini, kateri je že magnet nekdanjih ljudskih množic, pridigar Janez Svetokriški, namenil svatovsko pojedino. Da so je vredni, so tudi tokrat dokazali s svojimi mnogostranskimi zanimanji in potrdilom, da iščejo in dvomijo, da imajo posluh za trenutek, v katerem živijo in ne životarijo, kar bi bil strah in poguba bodočnosti našega naroda.

Glasila, ki leto za letom spremljajo Drago, so še posebej posvečala svojo pozornost čisto nepristranskemu mirjenju duhov, kar je dokaz

V nedeljo, 2. septembra, zjutraj je na Dragi 84 predaval dr. Niko Prijatelj na temo »Med vero in nevero«. Njegovim »preprostim razmišljanjem o zapletenih rečeh« je sledila zanimiva in živahna razprava, v katero so med drugimi posegli dr. Andrej Capuder, dr. Anton Stres in prof. A. Rebula (na posnetku)





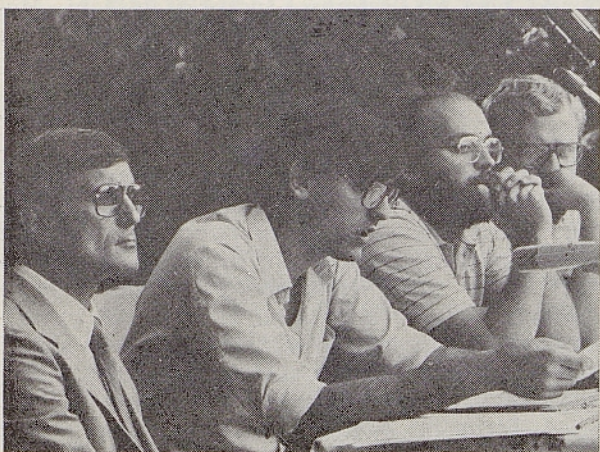
Predavatelj Bojan Štih na Dragi 84



Predavatelj dr. Niko Prijatelj



Prof. Marjan Kravos, igralec in član Radijskega odra, je na prvem večeru Drage 84 prebral predavanje prof. Jožeta Velikonje na temo »Kje, domovina, si?«



Prof. Emidij Susič, Marko Tavčar, Tomaž Simčič in Peter Močnik so v nedeljo popoldne podali rezultate ankete, ki so jo izvedli med slovenskimi maturanti na Tržaškem. Tako smo na Dragi 84 lahko sledili okrogli mizi na temo »Ključna vprašanja slovenstva v očeh mlade zamejske generacije«

dostojnosti in odprtosti. Odprtosti v svet jasnih perspektiv.

Kopice odprtih vprašanj omogočajo, da vsaka Draga traja do naslednje Drage, da se pomen vsakega trenutka ne razplete med enim samim predavanjem, ki je uspešno, kolikor je sredstvo za nadaljnje razmišljanje.

Letošnji Dragi, ki je niso obremenjevale »kuratele« (izraz je pred leti uporabil strogi in nepristranski kulturni delavec, ki je do svoje smrti sledil srečanjem) in solzavi spomini, bi lahko posvetili zadnjo kitico Prešernove Zdravljice.

LJUBKA ŠORLI

## Otožna misel

*Poletni čas od nas se je poslovil.  
Nič več škržatov zbor se ne oglašā.  
Po zrelem grozdju veter vonj prinaša —  
sam Bog je kmetu trte blagoslovil.*

*Zdaj tu jesen je, lepa darežljiva.  
Narava z njo nemir srca poteši,  
če nežno, kot otrok, v naročje greš ji.  
Narava — mati dobra, ljubezniva.*

*V jesenskem soncu zažare gozdovi,  
na kraških gmajnah rejevi grmiči  
se vžgejo kot šentjanževi kresovi.*

*Jesen, moj mladi čas nazaj prikliči,  
povežejo naj z njim me sanj mostovi...  
Brez sanj in upov se srce izniči.*

## TAST

— Ali ti veš, kje je Sveta dežela? me je vprašal, ko je vsake toliko vstal in v dolgi srajci odšepal na stranišče.

Moj tast je bil čudovit mož, prirnil se je čez osemdeseta, mizarstvo je bil njegov poklic, odkar pomni. Deske, obliči, dleta, ostružki, podobni pentljam, žaganje, in pa vonji, kakršne imajo samo lesóvi, globoki, kakor razplimovano morje, ostri, kakor bridke koprive, mehki, kakor svilnati valovi belega kadila.

Vedel sem, kaj da ne bi, kje je Sveta dežela, tam je sedaj država Izrael. Predsednica te dežele je bila Golda Meyr.

Boji, ki so divjali tod za vsak kamen, so mi bili znani, prebral sem bil vse dosegljive knjige, nadvse me je ganila gradnja Burmanske ceste in kup drugih iznajdljivosti tega genialnega naroda, ki je še vedno raztepen po vsem svetu.

Moj tast v tej dolgi spalni srajci spominja na svetega Jožefa. Platnena je, sicer čista, a potemnjena, iz lanu uvezana.

Ni mi rekel, da bo umrl in da bi se rad prepričal ali je res živel on (Jezus), ampak, ko se je namestil nazaj na posteljo, s katere je gledal na leni, hipnotični tok, poln zavrtljajev, reke Krke, je vseeno podvomil.

— Kaj praviš, mi je rekel, ko je namestil vse bolečine, da so ga manj zdelovale, če bi ti jaz pot plačal, ali bi šel ti tja dol. Pogledat. In potem mi boš povedal, ali je res hodil po tisti deželi ali ni hodil. Mene zanima samo to. Dru-go vem.

Rekel sem mu: — Oče, če to ni za vas prevelik strošek, saj grem rad, tudi mene daje marsikaj v zvezi s tem, videti to deželo pa mi bo prineslo mirù, prispodobe, ki jih je govoril, imajo še sedaj svoj okvir. Videti Nain, Kafarnaum, Galilejsko jezero in Goro blagrov je čisto nekaj drugega kot ta imena srečati kakor besede v evangeliju. Stvarnost poveleča besedo in beseda stvarnost.

— Glej, je rekel tast, ki ni bil tisti klasični, zvijonski tast, ampak oče, mene zanima prav to, če boš ti potrdil, da je bilo vse tisto res, potem nisem zaman živel. Me razumeš. Za to gre. Potem bo moje življenje imelo pomen.

Nisem hotel slepariti in ga tolažiti, da je še čas, ko smo vsi vedeli, da je časa zelo malo. Celo premalo.

Ali bo še imel toliko sil, da me pričaka? sem začel razmišljati, ko sem ogledoval njegove ro-

ke, polne gub. Roke, ki jih je vtaknil v med in le-ta zdaj lije z njegovih prstov.

Take prste je načaral v letih dvajset ali trideset Jakac pesniku Miranu Jarcu.

Čez nekaj dni sem se dvignil z boeingom in odplul po zračni sinjini preko prebujajočega se sveta, ki se mi je zdel kot globoko korito oceana. Zrak pod menoj je bil steklen. Vodast.

Doma je umiral tast.

Vsi smo vedeli, da ga je obiskala bolezen, ki ima samo tri črke.

Skozi lino v trupu sem pokukal v globine, kjer se je penilo šampanjsko Sredozemlje.

Kakšen mir. Kako lepo, če bi se ta truga, ki je sicer reaktivna, nenadoma odprla in nas izbruhnila iz sebe daleč vsak sebi. Niti čutili ne bi, ko bi pristali na nekem drugem letališču.

A smo vendarle pristali v Lođu. Nikogar ni ganil dotik s to zemljo, jaz sem bil zurhan solz, mene tako srečanje, ki ima pomen zemlje, silno vznemiri.

Dežela vseh svetosti je dehtela po pomarančevcih.

Začel se je obisk, ki je vreden vsakega časa in denarja. Dolg, temeljit, brez spanja. Veš, da si privilegiranec, ker si prišel v to deželo. To je kakor vstopiti v onkraj.

Vsi evangeliji rastejo tod.

Vsaka beseda korenini bodisi v Jeruzalemu ali Jerihi, Betlehemu ali Carzimu, bodisi na Taborški gori ali Betaniji, Judejski puščavi, Maharontu, Jordanu . . . , Karmelu, Jaffi, Mrtvem morju.

Abrahamov hrast. (Kakor naše oljke).

Janez - Pavel II. pravi prav, ko pravi, da je zakon duše tak, da ne more nobenega kraja docela zapustiti, ko se ga enkrat dotakne. Ko se dotikam vseh teh krajev, ki živé dvojno življenje, našega vsakdanjega in povrhu še večnega v evangelijskih poslanicah, drsim skozi prozornost kakor zvok neznanega predmeta; z malo fantazije Jehudy Menuhina bi bil lahko imenitna fraza na njegovi stradivarki. Samo ta slavni violinist zna sanjati z zvokom tako senzibilno kot recimo Schumann.

A Jezus mi odgovarja: Tistih nekaj tonov, ki jih pastir piska na piščalko, mi je ljubši kakor Wagnerjevo opersko zobovje; toni piščali so del pokrajine in dojemajo harmonijo, ki je nihče ne sluti.

... Preberem Luka, ki piše o znamenitem Jezusovem spremstvu: Magdalení iz Magdale, Joa-

ni, ženi Herodovega oskrbnika Huza, Suzani ... Ostanke nekdanje Magdale s svojo visoko travo spominjajo na Podgorjansko pogorje, ki sem ga tolikrat prehodil ponoči v mesečini pa tudi podnevi po njenih številnih, kakor kače skotenih stezah.

Besede, ki jih Luka govori, ne spadajo nikamor drugim kot sèm.

Potem se bližamo Taborski gori, kjer se je nekega dne v avgustu Jezus spremenil in se pogovarjal z Ilijo, Mojzesom. Arabski mercedesi hropejo v strmino, polno vijugastih objemkov.

Pogledujem v Sveto pismo, v Mt. 17, 1-9 in Mr. 9, 2-9 in Luko. Vsi trije sinoptiki govorijo o tem dogodku.

Naposled stojim na platoju, kjer sta se pomrtna Ilija in Mojzes pogovarjala z Jezusom o trpljenju.

Kripta bazilike ima na ozadju na steklu dva somerna pelikana, skozi mavrico repa se pretaka v notranjost čudovita svetloba.

Tu berejo evangelij tudi naši skriti spremljevalci. Ne bodo jim zamerili, ker so brali misticizem, nasprotno, pohvaljeni bodo. (Zakaj, o tem ne bom tu razpravljajal.)

Čisto na koncu stlačimo še obisk dvorane zadnje večerje in obisk Davidovega groba, ki ga objokuje le stari rabi.

Za konec obiščemo v bregu še kraj, kjer je Jezus objokoval usodo Jeruzalema. Skozi kovaško zakovano okno, kjer se že vidi panorama mesta, strmimo v stoletja, ki so minila, a so vendarle še vsa neganljiva. Nič pravzaprav ni spremenjeno, vse stoji in čaka.

(Čaka kaj?)

Najbolj pa sta mi ostala v spominu dva mozaika: Zajetje v tisti noči na Oljski gori in Judov izdajalski poljub.

Potem se stari boeing dvigne kakor na suho vrženi kit. Kakor da s kljunom želi doseči rep. Čez čas pa se le vzravna in poleti proti soncu kot puščica. Pod nami je že Ciper kakor otroška hrasta; ocvirk.

Let je otožen kakor naše misli.

Tudi naši skriti spremljevalci vedo, da to ni le navaden izlet, ampak iskanje korenin besedi, ki se ji pravi luč. (Kdor v mé veruje, živi večno.)

V dolgi vrsti let, ko sem nihal med vero in nevero, sem na deželo, kjer se je Jezus rodil, gledal kot na nekaj izmišljenega, kakor na deželo Alfreda Nobla, Norveško, ali Španijo Kristofa Kolumba, ki sta in nista. Toda ko se teh dežel dotakneš, ko stopiš vanje kot popotnik, tedaj se krivnost umakne, in tisto nekaj je dejstvo, ki se ga ne da preklicati.

Čez dva dni sem že stal ob svojem tastu. Povedali so mi, da me čaka; samo še mene.

Vstopil sem nekaj obotavljače v njegovo belo kamro.

Na omarici je trepetala sveča.

Začutil me je in spodvil izpod debelih vek oči, ki so postale debele. Prave koralde.

Gledala sva se, vedel sem, da me ne more več vprašati, če je vse res.

— Oče, sem rekel, vse, vse ... je resnica.

— On, on tudi, je nekako še zmogel.

Pokimal sem mu.

Gledal je moje kimanje in videl moj strah. Kakor da tipa svet, je počasi zaprl oči in jih ni več odprl.

## Trinajsti literarni natečaj »MLADIKE«

1. Revija Mladika razpisuje nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi poljubne vsebine.

2. Rokopis je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodi s priporočeno pošiljko na naslov MLADIKA, ul. Donizetti 3, 34133 TRST, do 31. decembra 1984. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v spremnem pismu, opremljenem z istim geslom ali šifro.

3. Ocenjevalno komisijo sestavljajo: univ. profesor in kritik Martin Jevnikar, pisatelj Alojz Rebula, pesnik Albert Miklavc, pesnica Ljubka Šorli-Bratuževa, Ester Sferco in odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

4. Na razpolago so sledeče nagrade:

za črtico ali novelo:  
prva nagrada 150.000 lir  
druga nagrada 100.000 lir  
tretja nagrada 50.000 lir  
za ciklus pesmi:  
prva nagrada 100.000 lir

druga nagrada 50.000 lir  
tretja nagrada 30.000 lir

5. Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku — Prešernovem dnevu — na javni prireditvi in po časopisju ter bo sporočen z osebnim pismom nagrajencem.

Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 1985. Objavljena bodo lahko tudi druga dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerne za objavo.

# Kremeniti Slovenci

Navdušenje nad našo množičnostjo in enotnostjo se še ni poleglo. Res nas je bilo veličastno videti, kako prvič, vsaj kar je nam povojni generaciji v zavesti, stopamo na goriški Travnik enotno. Pokazali smo, da znamo, če hočemo. Toda koliko časa bomo hoteli?

Menda so, po pisanju tiska, drugi interesi že zamastili kristalno čisto slovenkost, ki se je pokazala v polnem goriškem soncu, ko je na nas, ki smo tam bili, in na nas, ki tja nismo mogli, živo legal sveže lesketajoči se pršič pradavnega punta. Zimzelen, ki smo si ga zatakneli 20. maja letos za klobuk, ja že uvel, klonil je praktičnosti življenja, naglici, izbiri tega, kar je za lastni žep donosnejše ...

Tako se sedaj dan za dnem utapljam v anonimatu in neidentiteti. Svoje slovenstvo ločujemo od praktičnega življenja. Kot če bi bilo slovenstvo sramota, se nam zdi, da ga ne moremo razkazovati, če imamo trgovino, če smo v državni službi z izjemo šole, ali če smo v javnosti, ki je pretežno italijanska. Tudi si ne znam razlagati drugače, če ne z žrtvijo na oltarju praktičnosti, dejstvo, da se dan za dnem brez komentarja ali protesta poslužujemo telefonskega imenika, kateremu se na naslovni strani bohota narodna noša, nikjer pa ne piše, da je to slovenska narodna noša, ki jo hranijo v slovenskem etnografskem muzeju v Trstu.

Pomanjkanje praktičnega slovenstva je tudi pismo, sicer namenjeno italijanskemu dnevniku, ki ga slovenski strokovnjak piše z italijanskimi literarno prefinjenimi izrazi, v dokaz svoje sposobnosti v tujem jeziku. Morebiti bi bilo bolj vidno, če bi ga napisal v slovenščini in ga po svoji uvidevnosti opremil s prevodom. Saj celo svetovno znana imena, kot je denimo Milan Kundera, še vedno pišejo literarne stvaritve v svojem jeziku, ker ga najbolj

»čutijo« in zaupajo nato prevajalcu naloge, da tekst prevede za objavo v državi gostiteljici. Pravzaprav smo v tem tako površni, da gremo mimo važnih majhnih stvari neprizadeto in se nam ne zdi pomembno, da državna televizijska mreža, ko poroča o folklornem festivalu na Sardiniji, ob mimohodu noš odpravi slovenske s frazo o tipičnih goriških oblačilih. In če se omejimo le na folklorno osnovo, lahko ugotovimo, da ostane brez odmeva tudi, če italijanski dnevnik piše v poročilu o kraški ohceti, da so narodne noše, petje in običaji izraz tradicije krajevnih prebivalcev, ki niso niti z besedico slovenski. V taki in podobni anonimnosti se naša slovenkost izgublja.

Zdi se, kot če bi tudi nas Slovence zajel sindrom pridobljene imunološke defektnosti, vsaj kar se narodnosti tiče. Tu pa tam se enostavno ne zavedamo, da nam manjka protitelesc in kar sami rinemo v tako asimilacijo, ki pomeni brezsmiselno prilagodljivost, postopno zanikanje obstoja svojega naroda v imenu nekega utopičnega odstranjevanja ovir svojim otrokom, ki bodo morali živeti ob tujem narodu. Prvi korak storimo že takrat, ko ob rojstvu otroka izbiramo zanj ime, ki se bo z enako lahkoto izgovarjalo tako v slovenščini kot v italijanščini.

Resnično — tvoj otrok bo živel ob tujem narodu: nauči ga, naj ga spoštuje, naj spoštuje vse ostale narode, vendar ne tako, da bo lastnega omalovaževal, ne nazadnje z uporabo tujega jezika, kjer mu to ni potrebno, na način slovenskih politikov iz matične domovine (žal tudi vidnih kulturnih delavcev), ki se v Beogradu spoznajo skozi široke eje in ozke oje, ko hočejo na vsak način razkazovati svoje znanje srbohrvaščine ob Albancu ali Makedoncu, ki ponosno pove, kar ima, v svojem jeziku.

Morebiti so ti politiki že iz tiste generacije, ki je gledala po televiziji mladinske oddaje največkrat v srbohrvaščini, včasih pa opremljene s slabimi podnapisi, uho pa je vseskozi srkalo srbohrvaško spevnost. Tako se sedaj iz iste malomarnosti, ki vlada v našem zamejstvu, v javnosti pojavlja izraz jugoslovanski jezik.

To herezijo tudi sami podpiramo iz lenobe. Še posebej, če živimo v tujini, in bi nam vzelo nekaj minut več, da bi sogovorniku razložili, kaj je slovenščina. Znanec, ki živi v tujini in je poročen s tujko, mi je v pogovoru povedal, da svojih otrok ni naučil jugoslovanskega jezika; očitno je ta izraz za jezik že večkrat uporabil pri svojih tujih prijateljih.

V utrjevanju svoje, pritaknimo ji zamejske, slovenskosti, bi tudi mi ne smeli iz malomarnosti dopustiti, da se Tržačan italijanske narodnosti, ko govori o nas, poslužuje besede »Slavi.« Sicer pa že star pregovor pravi, da je nevednost mati predrznosti; za nekatere, ki pišejo o nas v italijanskem dnevniku, pa bi lahko skovali nov rek »ignoro ergo sum«. Zaradi takih, ki se tega pravila držijo, bomo spet imeli priložnost dokazovati, da ni naša krivda, če v Trstu ni o nas vidnih znamenj. Mogoče bomo pri tem povedali kaj preveč v svoji zanesenosti in v želji, da bi nas sosedge imeli radi. Mogoče bomo priznali kako krivdo za svojo, četudi ni prav tipično in samo slovenska, le da bi si pridobili sosedovo naklonjenost. Naklonjenost, ki je ni težko dobiti, dokler si molčeč pripadnik naroda »mlekarc« in hišnih pomočnic in ne protestiraš, če poimenujejo ulice v tujem rojstnem kraju po pelinu, kosmatinčku, potoniki ali robidi ...

JELKA CVELBAR

# HODI ZA MENOJ!

— Tisti čas je šel Jezus mimo  
in zagledal sedečega moža,  
Mateja po imenu, in mu je rekel:  
Hodi za menoj.

In vstal je ter šel za njim.

Duhovnik — človek za druge.  
Mož, ki se je odzval Jezusovemu vabilu:  
Hodi za menoj.

Trdna stoji podoba duhovnika v narodni zgodovini. Naši kraji še živijo od dela velikih mož duhovniške preteklosti. Ivan Trinko - Zamejski, Virgilij Šček, Jakob Ukmar in mnogi drugi so sejali našemu ljudstvu dobro seme vere in narodne omike. Sadovi še danes hranijo in dajejo moč naši krščanski in narodni vsakdanjosti. Kljub temu se z grenkobo v srcu pridružimo slovenski Cerkvi v molitvi in delu za duhovne poklice. Dolgo, predolgo ni nobena naših cerkva vztrepetala od hvaležnega: Novomašnik bod' pozdravljen ... Med nami ni več mladega, ki bi sprejel službo Bogu in bližnjemu. Cerkev, ki nima več poklicev, duhovno životari. Nima več zadosti moči, da bi vero staršev dostojno posredovala prihodnjim rodovom. Zato je prav, da se za trenutek zamislimo, ko molimo in delamo za nove duhovne poklice.

— Kdo je duhovnik?

Duhovnik je tisti, ki vedno znova obhaja zavezo (priateljstvo) med Bogom in ljudmi.

Samo Jezus je pravi duhovnik. On je s svojim življenjem in smrtjo vzpostavil novo in večno zavezo: Bog zopet sprejema ljudi kot dobri oče svoje otroke. Hotel je, da se njegovo delo ljubezni (odrešenja) nadaljuje v zgodovini do konca sveta. Zato je svoje duhovništvo posredoval apostolom. Oni so kasneje ta čudoviti dar izročili svojim učencem. S polaganjem rok in darovi svetega Duha. Škofje in duhovniki, povezani med seboj z vezjo edinosti, so nasledniki apostolov.

— Kaj dela duhovnik?

Prva naloga je oznanjati evangelij. Z besedo in življenjem. Čisto nasprotno od pismoukov in farizejev, ki so »podobni pobeljenim grobovom, na zunaj čedni, znotraj pa so polni mrtvaških kosti in vsakršne gnusobe«.

Duhovnik tudi vodi božje ljudstvo: z ljubeznijo, potrpljenjem, brez iskanja lastnih koristi in časti, neprisiljeno in navdušeno. Povsod, kjer potrebujejo njegovo pomoč, mora biti na razpolago. Kljub temu da opravlja zaradi zakramenta mašniškega posvečenja izredno in vzvišeno službo, ni nad svojimi ljudmi. Z njimi se zbira, da kot družina praznujejo svete skrivnosti. Domača molitev in pesem spremlja prijateljsko srečanje bratov in sester. Nikoli ne smemo pozabiti, da je češčenje Boga vedno v službi življenja in ljubezni.

— Kaj lahko naredimo za duhovnika?

Ne zadostuje, da vemo za duhovnika. Sam zase ne zmore veliko, z njim moramo sodelovati. Najprej, da prisluhnemo njegovi besedi. Potem, da pretehtamo in vprašamo za pojasnilo, če nam kaj ni jasno. Skupno rešujemo dvome in negotovosti, ki pridejo vsakemu, ko skuša uresničevati božjo voljo.

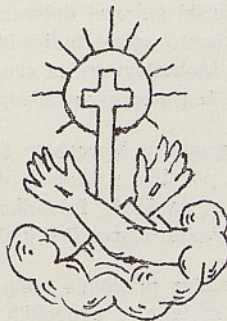
Duhovnika moramo sprejeti; z ljubeznijo in spoštovanjem. Kljub človeški slabosti, ki je lastna tudi njemu, kot vsakemu človeku. Pri delu mu moramo pomagati. Z veliko mero obzirnosti, razumevanja in ljubezni ga moramo opozoriti, če dela narobe.

Biti duhovnik danes ni lahko.

V svetu, ki je popolnoma zazrt vase, je zvestoba svojemu krščanskemu poklicu težka. Zato moramo za svojega duhovnika moliti, kot on moli za nas. Zaradi let, ki težijo našega duhovnika, moramo resno premisliti, če ni med nami kdo poklican: žetev je velika, delavcev je malo ...

September 1984

MILAN



## Mogoče ne veste, da...

- da so se v zadnjem času v Suhi krajini nekateri bivši domobranci dali pokopati s civilnim pogrebom, nekateri bivši partizani pa s cerkvenim ...
- da Vladimir Dedijer poroča v III. delu svoje knjige DODATKI K ŽIVLJENJU JOSIPA BROZA-TITA, da je med jugoslovansko zasedbo Trsta v maju 1945 končalo v jamah 300 Tržačanov, po večini prokuristov in blagajnikov bank ...
- da v Argentini zaradi težav z naročbo posamezni izvodi MLADIKE potujejo med Slovenci od hiše do hiše ...
- da je mlada filozofinja Spomenka Hribar v članku v KOCBEKOVEM ZBORNIKU, ki je bil že natisnjen pri mariborski založbi OBZORJA, a doslej še ni smel iziti, med drugim predlagala, naj bi se postavil spomenik vsem žrtvam revolucije ...
- da je v Kanadi pred papeževim obiskom ločina pentekostalcev delila po hišah sramotilne letake proti katoliški Cerkvi ...
- da je v julijski številki italijanske katoliške kulturne revije JESUS znani pisatelj Vittorio Messori napisal reportažo iz Medjugorja, z veliko naklonenostjo do tamkajšnjega dogajanja ...
- da bo v doglednem času izdal knjigo svojih spominov znani predstavnik slovenske politične emigracije dr. Ciril Žebot ...
- da bo v redakciji inž. Jožeta Strgarja izšel pri celjski Mohorjevi družbi zbornik o kulturnem ustvarjanju s prispevki okrog 30 sodelavcev ...
- da tudi med srbskimi intelektualci, ki so disidentsko usmerjeni, prevladuje velikosrbska ideologija ...
- da bo znani tržaški kulturni delavec Saša Martelanc, ki se pogosto oglašča tudi v MLADIKI, objavil pri goriški Mohorjevi družbi svojo prvo knjigo, zbirko črtic iz primorskega okolja ...
- da je poštna uprava v Marquette (ZDA) izdala 29. junija letos posebno poštno dopisnico za 13 centov v spomin na škofa Friderika Barago ob 187-letnici njegovega rojstva (29. junija 1797).
- da Vladimir Dedijer pripravlja knjigo o karizmi državnikov 20. stoletja, o genocidih 20. stoletja ter o interesnih območjih na svetu ...

# Novo in nerešeno na naših šolah

Ministrstvo za šolstvo je z okrožnico že 21. aprila letos napovedalo in določilo, da bo za šolsko leto 1984/85 začetek pouka 13. septembra, konec pa 15. junija 1985. Božičnih počitnic bo 14 dni (od 24. dec. do 6. jan.; velikonočnih pa 7 dni (od 4. do 10. aprila). Za pouk je torej določenih 215 dni.

Ko se ob začetku novega šolskega leta soočimo z dejanskim stanjem, pa je slika v marsičem precej drugačna. Kje je 215 šolskih dni? Poglejmo samo slovenske šole na Tržaškem in Goriškem. Po 14 dneh od začetka šole še ni vsega učnega osebja, ne na nižjih ne na višjih srednjih šolah in učenci imajo le po dve ali tri ure pouka dnevno. Zakasnili so s sestavo prednostnih lestvic, sledi pravica ugovora in izbira mest. V Gorici še ni rešeno vprašanje odprtja slovenskega razreda na industrijskem zavodu, ki je bil že pred meseci odobren. Ko se je začela šola, se je vse ustavilo. Številni vrtci niso mogli začeti z rednim delom, ker enostavno niso bili počiščeni in so otroci morali domov. Najtežji primer pa je na Katinari, kjer se v pretesnem prostoru stiskajo slovenska in italijanska osnovna in srednja šola. Starši in vse druge komponente nastopajo na občini in pri šolskem skrbništvu, a rešitve ni od nikoder.

Letoŕnji vpisi na Goriškem in Tržaškem izkazujejo dokajŕnji upad, ki ŕe zaostruje lanskega. Predvsem velja to za prve razrede osnovnih ŕol in vrtce. Ne moremo toŕiti, da starŕi ne zaupajo otrok slovenski ŕoli. Upad je pripisovati demografskemu padcu. Na Tržaškem je vpis v 1. razred osnovne ŕole kar za 30 enot niŕji od lanskega. Prav tako je zaznamovati upad na srednjih ŕolah v Rojanu, na Opčinah in v Nabreŕzini, na drugih ŕolah pa se je delno dvignil. Na viŕjih srednjih ŕolah beleŕita upad le učiteljŕiŕe in strokovna ŕola. Druge ŕole so ostale na isti viŕini ali se celo dvignile. Letos bomo imeli prvič popolni oddelek pri geometrih in na oddelku za zunanjo trgovino v Gorici.

Natančnejŕi ŕtevilčni pregled bomo posredovali v prihodnji ŕtevilki.

### ODPRTA VPRAŠANJA

Pouk se je začel z omenjenimi ovirami. Ne moremo pa reči, da se naši ŕolniki niso pripravili za novo ŕolsko leto. ŕe v preteklem ŕolskem letu jih je veliko ŕtevilno opravilo usposobljeni in natečajni izpit, ki jim odpira pot v staleŕ. Opravili so ŕtevilne krajevne izpopolnitvene tečajje kot tudi vsakoletni počitniŕki seminar (letos je bil v Izoli) in jenski seminar za vse: vrtnarice, učiteljje in profesorje po predmetnih skupinah.

Dobili smo periferneŕa ŕolskega nadzornika za srednje ŕole, a so ga (upamo, da po pomoti) dodelili deŕelnemu ŕolskemu uradu-oddelku za viŕje srednje ŕole v Vidmu in ga tako odtegnili slovenskim ŕolam na Goriškem in Tržaškem, za katere je bil razpisan natečaj in na katerega se je edini kandidat predstavil.

# Imena naših krajev

PAVLE MERKŮ

## Dolina

Ime te slovenske vasi je prozorno in ga ni treba razlagati, saj je apelativ **dolina** v stalni rabi in njegov pomen vsakdo pozna. Ime spada v vrsto tako imenovanih primarnih geotoponimov, to so krajevna imena, ki enostavno ponavljajo brez kakega formanta in brez kake spremembe (zato jim pravimo »primarni«) obče ime (»apelativ«), s katerim označujemo zemljiško (»gea«) posebnost. In vemo, da utegnejo biti geotoponimi zelo stari: Dolina spada torej verjetno med zelo stara slovenska naselja in sicer med ona, ki so nastala v prvih stoletjih po naselitvi Slovencev na današnjih tleh. Toda prav geotoponimi so bili dolgo časa tverci: zato po samem imenu ne moremo določiti več ali manj točnega časa, ko je naselje s svojim slovenskim imenom nastalo.

Raziskovalcu arhivov bo zanimivejše opazovati, kako so v preteklosti imenovali kraj. Današnje uradno ime **San Dorligo della Valle** ni staro: določil ga je Kraljevi dekret 29. marca 1923. št. 800. Prej beremo na zemljevidih — avstrijskih, italijanskih, slovenskih — le edino imensko obliko **Dolina**. Če brskamo v dolinskem Župnijskem arhivu po urbarjih in matičnih knjigah, napisanih v latinščini ali v italijanščini, srečamo skozi celo XVII stoletje le to ime: 1627 **ex Dolina**, 1661 **di Dolina**; kvečjemu srečamo rahle odklone v zapisu: 1630 **ex Dollina** z geminato, 1663 **de oppido Dulinae** z narečno obarvanim **u**. Skozi več kot tri stoletja srečamo torej povsod le imensko obliko, ki jo Slovenci vedno rabimo. A prej?

V arhivskih pričah iz poznega srednjega veka, kar sem jih pregledal v poslednjih letih, nisem te imenske oblike zasledil niti enkrat. Tu srečamo, začeniši s koncem XIII. stoletja, latinski kalk **Vallis** (izraz »kalk« rabijo jezikoslovci ne za kak umen prevod, temveč za togo prestavitev kake besede iz enega jezika v drugega): v zadnjem desetletju XIII. stoletja (v dokumentu berem 129., zadnja številka je pokrita z madežem črnila) je v arhivu benediktinskega samostana Svetih Mučenikov zapisan neki

Prav tako so nezasedena kar štiri mesta didaktičnih ravnateljstev na Tržaškem. Pričakujemo skorajšnji razpis za ta mesta in pripravljenost kandidatov, ki bodo zasedli že več let izpraznjena mesta.

Prav tako je potreben razpis za redna mesta ravnateljstev na učiteljski »A. M. Slomšek«, na trgovskem zavodu »Ž. Zois« in strokovnem zavodu »J. Štefan«.

Na rešitev čaka že pogostokrat sproženo vprašanje učnih knjig, ki jih tiska deželni šolski urad. Dijaki nimajo knjig, čeprav so knjige pripravljene in odobrene. Čakajo le na pogodbo s tiskarno.

**Dominicus Iohannis Vallis**, to je Dominik sin Janeza iz Doline; v kodeksih tržaškega Stolnega arhiva pa 1369 **Sabogna de Vale**, 1395 **Luche uxoris Iohannis de la Valle**, 1402 **Primi de Vale** (to je Primoža iz Doline), 1404 **fily quondam Con? Valis** (sina rajnega Konca — to je Konrada — iz Doline), 1405 **Ivani de la' Vale** in tako naprej v vedno gostejšem zaporedju.

Toda v sočasnih dokumentih beremo tudi drugo vaško ime: 1343 **S. Odoricho de Mucho**, 1354 **Marinus Godina de Sancto Odorlico**, 1369 **de Sancto Vodorlico**, 1370 **Sancti Woldorici**, v tržaških Statutih I. 1421 **de nemore Sancti Odorici** (iz vasi Svetega Ulrika): poimenovanje in preimenovanje krajev po svetem zavetniku, ki mu je bila posvečena domača cerkev, je bilo tedaj pogosten pojav. Če se niti danes ne čudimo krajem, ki jih ljudje poimenujejo v istem jeziku na več načinov, še manj se bomo čudili, da najdemo primer dvojnega poimenovanja v preteklih dobah. **Vallis** ali **nemus Sancti Odorici** je torej v naših očeh enakovredno poimenovanje Doline v srednjeveški latinščini.

A ni še vse. V drugih dokumentih beremo še tretje ime, ki se gotovo nanaša tudi na Dolino: 1370 **Crisman de Vale Mochoi**, 1507 **Primo genero di Giorgio Sclavez** (to je očitno priimek Slavec) **de Valle Mocho** (to je italijanščina Marsichevega regesta neke latinske listine). Kaj točno označuje **Vallis Mochoi**? Sámó Dolino ali célo dolino, ob kateri stoji Dolina? Zapis 1354 **in Valle Mucho, in villa Sancti Martini** lahko tolmačimo na oba načina, »villa Sancti Martini« je bil tedaj samostojni zaselek vzhodno od tedaj manjše Doline, danes je le ime obrobne dolinske cerkvice, nekdanji zaselek ob nji je namreč s slovenskim imenom **Brdce**. Če pišejo viri 1325 **in Castro de Mucho**, z gotovostjo vemo, da je mišljen tako imenovani Muhov grad (to je vsiljeno slovensko ime) pri Zatrečcu. Toda pri številnih zapisih sem resnično v zagati: v tržaških Statutih 1421 je **a villa Mucho** menda Zatrečec, toda **in valle Mucho** utegne označevati dolinsko kotanjo ali morda sámó Dolino (in bi v tem primeru morali rajši pisati **in Valle Mucho**).

Ko so l. 1923. poitalijančili ime Doline, so imeli »strokovnjaki« veliko gradiva na izbor: v prvem delu novega imena **San Dorligo** so ponovili ime svetega zavetnika v nekdanji tergestinski, to je furlanski obliki (v furlanščini se to ime glasi danes **Durlic**), v drugem delu imena so se spet zatekli k nekdanjemu kalku **Valle**. Lahko bi dodali še tretje ime: ... **di Moccò**, saj so prav na tem koncu pokazali, kako ljubijo sestavljena imena.

Tudi reforma višje srednje šole bi že morala vzbrsteti, sicer bo zastarela, čas jo bo prehitel in nastopila bo v postarani obliki, ki ne bo odgovarjala zahtevam časa.

V tem letu bo treba obnoviti nekatere šolske organe. Ker nimamo lastnih šolskih okrajev, nimamo glasu niti v pokrajinskih šolskih svetih v Trstu in Gorici, kjer obravnavajo tudi vprašanja slovenskih šol, ali bi jih vsaj morali, a jih nihče ne sproži, ker smo odsotni. Tudi za to vprašanje bo potrebno najti rešitev po politični poti na deželni ravni.

M. Šah

ANTE JAKŠIČ

# PESMI

## VRNITEV

*Iz niti stkan sem, a čigavih, h komu  
od rojstva moj korak hiti naproti?  
V teh nitih lomijo se tajni žarki;  
mar vračam se, ko stopam h koncu poti?*

*Na nebu kakor na brezkončnem platnu  
stojе oblaki, čudežno žarijo.  
Iz mene nekdo kliče zlato ptico,  
ko hladni dnevi se nad njo vrstijo.*

*Vse tanjši se obroč v telo mi reže  
in trga nit se zemeljskega tkanja,  
vse manj me na minljivost veže,*

*le kakšen tih še vzdih, razbita sanja.  
Srce pa čuti, da so že odprta vrata,  
in k Tebi, Bog, se vrača ptica zlata.*



## KO ŽE DOPUSTIL, SI GOSPOD

*Ko že dopustil si, da pesnik bom,  
poln hrepenenja po lepotah,  
ki mnogi jih ne bodo uzrli,  
ne daj,  
da se zapro oči mi pred vsakdanjimi stvarmi,  
da daljne bodo  
v dolinah zasneženih mi poti  
in to  
v soncu jutranjem drevo.*

*In daj, da mi besede bodo zreli sadeži na veji,  
da se iz njih bo oglasila govorica  
pregnanih bitij in stvari,  
da luč,  
ki skrli si jo v delih svojih rok,  
k tebi pot mi  
osvetli!*

## USLIŠI GLAS MOJ

*Usliši glas moj, o Gospod, in tvojo  
dobroto naj beseda moja gane,  
ker mi srce zdaj na uteho čaka,  
na blagi lek za žalost in vse rane.*

*Usliši glas moj, o Gospod, in rôko  
z višine spusti že na moje rame,  
ker dnevi tonejo v globokem molku,  
srce pogosto črn oblak zajame.*

*Usliši glas moj, o Gospod, odrini  
s teh pleč vseh zemeljskih skrbi mi breme,  
pogled mi dvigni k sončni visočini,*

*preženi iz duše mi temò slepote,  
da kakor klas, ponižan in ves dober,  
slavil bom Tebe, živel od lepote.*

## DOMA

*Na nebu zvezde so še vedno iste.  
Pred hišo še se dviga hruška stara.  
Tu kure babica prijazno kara.  
Na plotu se sušijo srajce čiste.*

*A v sobi mati nekaj skrbno gleda,  
ko zame krožnik išče ropotaje.  
Kako hiti, ko si opravka daje  
z rezino kruha in skodelo meda.*

*In ko mi prt pogrinja roka njena,  
ta prt sedaj kot nekdanj stari,  
oči so polne ji topline same,*

*ki v hiši z žarom vse stvari objame.  
In v luči te ljubezni njene svete  
postajam spet nekdanje srečno dete.*

(Iz zbirke Molitev pod  
zvezdami, Zagreb 1979)  
Prevedel INTER

## ODKRITJE KIPA E. BESEDNJAKA

Klub starih goriških študentov je dal pobudo za odkritje doprsnega kipa dr. Engelberta Besednjaka na Erjavčevi ulici v Novi Gorici. Kip so odkrili v nedeljo, 23. septembra. Slavnostni govornik na prireditvi je bil urednik Novega lista dr. Drago Legiša.

## KOROŠKA SLOVENSKA POEZIJA

Izšla je knjiga Koroška slovenska poezija, ki predstavlja koroške slovenske pesnike v angleščini. Knjigo sta pripravila Feliks Bister in Herbert Kuhner.

## BOŽIDAR JAKAC — 85-letnik

16. julija je praznoval 85. rojstni dan starosta slovenskih slikarjev akademik Božidar Jakac.

## PRE MARIO LAURENCIG

V nedeljo, 19. avgusta, je v cerkvi Sv. Štoblanka obhajal zlato mašo eden zadnjih stebrov slovenske cerkve v Benečiji župnik Mario Lavrenčič. Skupaj s Cracino, Gujonom in Birtičem spada štoblanški župnik Laurencig v tisto generacijo beneških duhovnikov, ki je zaradi slovenstva pretrpela ponižanja in klofute. Ob izrednem jubileju mu iskreno in od srca čestitamo. Na mnoga leta, pre Mario!



## Letošnji skavtski tabori

Tudi na letošnje skavtske taborne ostaja pri naših mladih in najmlajših samo še lep spomin. Tu ni mesto za obračune in naštevaja: taborov je bilo več in na različnih krajih. Za kroniko naj zabeležimo samo najpomemb-

nejšega — to je skavtski jamboree na Koroškem, ki so ga priredili ob 25-letnici koroških skavtov. Jamboree je bil v Globasnici in so se ga udeležili koroški, goriški in tržaški skavti in skavtinje.



Posnetek s tabora najmlajših skavtov in skavtinj v Rovtahn pri Logatcu

## PROSTORSKA STISKA NA ŠOLAH

Čeprav število učencev in dijakov tako na slovenskih kot italijanskih šolah na Tržaškem vztrajno pada, se vsako leto ob začetku šolskega leta porajajo tu in tam težave zaradi pomanjkanja učnih prostorov. Izredno kritičen je letos položaj na osnovni in srednji šoli na Katinari, kjer primanjkuje učilnic. Težave imajo tudi tiste slovenske šole na Goriškem, ki delujejo v prostorih nekdanjega semenišča. Škofija namerava namreč celotno stavbo prodati. Šole se bodo tako znašle dobesedno na cesti.

## VILMA BUKOVEC

Kanadska Božja beseda poroča o obisku znane slovenske pevke Vilme Bukovec v Kanadi. V župniji Brezmadežne v Torontu je ta slovita pevka sodelovala s solopetjem pri dveh nedeljskih mašah.

## AVGUŠTIN ČEBUL — 75-letnik

Na Koroškem je sredi poletja praznoval 75-letnico duhovnik Avguštin Čebul, odbornik celovške Mohorjeve družbe, predsednik Sodalitete in združenja slovenskih duhovnikov na Koroškem. Slavljeneec je župnik v Št. Lenartu.

## CIRIL-METODOVO LETO

V jeseni se bodo v Rimu začeli simpoziji ob slovanskem jubilejnem letu 1985, ob 1100-letnici smrti sv. Metoda. Na Silvestrovo leta 1980 je papež Janez Pavel II. razglasil sveta brata Cirila in Metoda za skupna zavetnika Evrope. Od tedaj se je zanimanje za delo obeh slovanskih apostolov v svetu povečalo. Tako je pred kratkim izšel tudi italijanski prevod njenega življenjepisa, ki ga je oskrbel naš rojak pater Husu. Tudi Slovenci v zamejstvu se bomo prihodnje leto svečano spomnili te obletnice z različnimi prireditvami.

## O SLOVENCIH V AMERIKI

Združenje »Society for Slovene Studies« poroča v svojem zadnjem biltenu o dveh zanimivih simpozijih. Prvi bo v New Yorku od 1. do 4. novembra in na njem bosta predavala med drugimi tudi naša znanca prof. Jože Velikonja (o Adamiču) in prof. Toussaint Hočevar (o bančništvu na Slovenskem 1900-1912). Drugi simpozij pa naj bi bil poleti 1985 in naj bi bil posvečen slovenskemu izseljeništvu. Informacije daje prof. Victor Castellani z univerze v Denverju, Colorado.

## † GIORDANO MICHELIZZA

V Benečiji je po kratki bolezni umrl v 57. letu starosti geometer Giordano Michelizza, občinski svetovalec v občini Tipana. Rajni je bil zaljubljen v svojo zemljo, o kateri je rad pisal in predaval. V DSI je pred leti predaval o Benečiji in jo prikazal z umetniškimi diapozitivi. Njegova zasluga je odkritje spominske plošče sedmim duhovnikom iz Plestišč na pročelju domače cerkve.

## SLOVENSKI OKTET

Svetovno znani Slovenski oktet nastopa zadnja leta s posebnim programom tudi po cerkvah. Župnija sv. Jožefa v Ricmanjah je tako priredila sredi septembra koncert, pri katerem je sodeloval tudi organist Hubert Bergant.

## ŠTUDIJSKI DNEVI ZCPZ

Zveza cerkvenih pevskih zborov na Tržaškem je letos priredila tradicionalne študijske dneve v Slovenj Gradcu od 12. do 18. avgusta. Teden poletnega oddiha so pevci združili z vajami in ogledom nekaterih kulturnih spomenikov. Ob koncu seminarja so se pevci udeležili tudi srečanja treh dežel pri Gospe sveti.

## † STANKO MAŠIČ

V ZDA je v 97. letu starosti umrl kulturni delavec Stanko Mašič. V Ameriko se je izselil po drugi svetovni vojni brez družine, ki je ostala v Ljubljani; zato je v Chicagu ves svoj prosti čas posvetil kulturnemu delu med Slovenci. Bil je med našimi izseljenci izredno priljubljen in cenjen.

## † VIKTOR ANTOLIN

V Združenih državah Amerike je v 62. letu umrl pravnik in filozof dr. Viktor Antolin. Rodil se je v Odrancih v Prekmurju 1. julija 1922; pred vojno je kot časnikar sodeloval pri Slovencu, po vojni pa je kot toliko drugih emigriral v Kanado in v ZDA. Poročil se je z Ivanko Velikonjevo, hčerko pisatelja Nartēja Velikonje. V zakonu se jima je rodilo 13 otrok. Rajni je napisal veliko študij s področja filozofije in je predaval na raznih ameriških univerzah.

## † VILKO FAJDIGA

V Ljubljani je 5. avgusta umrl dr. Vilko Fajdiga, ena najbolj markantnih duhovniških osebnosti na Slovenskem v zadnjih 50 letih. Rodil se je 22. junija 1903 v Radovljici. Bil je dolgo let profesor na Teološki fakulteti v Ljubljani.

## Slovenska prosveta in Zveza slovenske katoliške prosvete

razpisujeta

X. tekmovanje zamejskih amaterskih odrov

## MLADI ODER

*Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi.*

*Tekmovanje traja do konca leta 1984. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.*

*Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.*

*Predstave prijavljenih amaterskih odrov bo ocenjevala komisija, ki jo sestavljajo gledališki izvedenci in po en predstavnik vsake organizacije.*

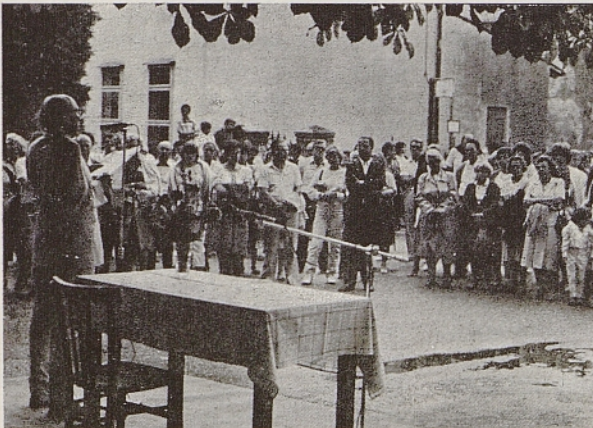
*Mnenje komisije je dokončno in nepreklicno.*

*Za vsa podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov SLOVENSKA PROSVETA, Trst, ulica Donizetti 3, tel. 768-189 ali pa ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, Gorica, viale XX Settembre 85.*

## V Mavhinjah 40 let pozneje

V nedeljo, 19. avgusta, se je Slovenska skupnost s posebno prireditvijo — taborom v Mavhinjah — spomnila 40-letnice požiga štirih vasi devinsko-nabrežinske občine. 16. avgusta 1944 so

namreč nacisti zažgali Mavhinje, Cerovlje, Vižovlje in Medjo vas. Na »slovenskem taboru« v Mavhinjah je zbrani množici spregovoril pisatelj Boris Pahor.



Pisatelj Boris Pahor govori na slovenskem taboru v Mavhinjah ob 40-letnici požiga vasi

## KLAVRNA PRVENSTVA

Statistični uradi nam posredujejo mučne številke in ugotovitve. V Trstu je nad 50 odstotkov civilnih porok, v Milanu (39), Florenci (27), Pisi (25). Število priznanih splavov je naraslo v Italiji od 377 na 405 na tisoč rojstev. Tako je Italija v zapadni Evropi takoj za Dansko. Od 1,017.000 rojenih v letu 1964 je bilo lani rojenih le 600.000. Raste število ločitev, ki prehajajo v razporoke. Pada število krščenih otrok. Ponekod jih krstijo le 32 odstotkov. Raste pa število skupnih bivanj, brez civilne ali cerkvene poroke. Moderna družba in razne ideologije zavračajo družino. Razna mladinska gibanja si prizadevajo za rešitev tega vprašanja.

Iznajditelj Diesel je bil prepričan, da bi se kot gorivo za njegov istomenski motor lahko s pridom uporabljala tudi razna rastlinska olja.

Do nedavnega se je tej njegovi dobronamerni izjavi vse posmehovalo. Danes ne več. Energetska kriza ima to dobro stran, da je strokovnjake zresnila ter jih pripravila do tega, da so začeli zopet pretresati že opuščene postopke. Tako so se sončnice, zemeljski oreški, palme, oljke, da ostanemo samo pri bolj znanih, izkazale kot vsega upoštevanja vredna pogonska sredstva ali vsaj kot možni dodatki bolj tradicionalnim gorivom.

\* \* \*

V Texasu so pred kakšnim letom izkopal ostanke orjaškega pterozavra, to je plazilca, opremljenega s krili, ki je živel v srednji geološki dobi ali mezozoiku, to je pred več kot sto milijoni let. Razprta krila tega velikana naj bi po rekonstrukciji, ki je sledila izkopenju, merila nič manj kot 15 metrov.

Z izkopanim pterozavrom se je deželi rekordov — Ameriki — pridružil nov rekord: največji letalec vseh časov.

\* \* \*

Število živalskih in rastlinskih vrst, ki naj bi po računih biologov trenutno naseljevale Zemljo, se giblje med 5 in 10 milijoni. Od teh sta opisana in katalogizirana le dva milijona, in sicer: več kot poldrugi milijon nevretenčarjev, 250.000 rastlin in komaj 50.000 vretenčarjev, to je sesalcev, ptičev, dvoživk, plazilcev in rib.

V vsej večmilijardni zgodovini življenja naj bi se po še bolj približnih ocenah zvrstilo na našem planetu kakih 200 milijonov vrst. Več kot 90 odstotkov jih je torej izumrlo.

Daleč največji sovražnik te pisane družčine je človek. S svojim zavedskim in neodgovornim poseganjem v naravo ogroža vse, kar je živega. Samo primer: vsako minuto

skrči povprečno 40 hektarjev tropskega pragozda, to je tistega naravnega okolja, ki hrani in živi skoraj polovico vseh obstoječih vrst.

Pravzaprav ni niti treba, da človek krči, seka, podira ali pobija. Ravnotežje med živalskimi in rastlinskimi vrstami ter njihovim okoljem je namreč izredno delikatno. Že zelo majhna sprememba ima lahko nepredvidljive in nepopravljive učinke. Vsi poznamo primer zajcev v Avstraliji. Začetni par, izpuščen na svobodo, se je ob odsotnosti lisic večmilijonsko namnožil in povzročil veliko škodo rastlinam.

\* \* \*

Ali morajo zvezde, planeti, sateliti ... nujno biti okrogli? Pri tem seveda dopuščamo majhne odklone od okrogle oblike kot je sploščenost (do katere pride zaradi vrtenja okoli lastne osi) ali celo topografska nagubanost površja, bolj poznana kot hribi in doline.

Tako zelo smo pri teh nebesnih telesih navajeni na obliko krogle, da se pravkar postavlja vprašanje težko porodi.

Za večja telesa lahko mirne duše rečemo, da so obvezno okrogla. Razlog za to je v gravitacijski sili — teži in ta je tem večja, čim večja je masa. Iz istega razloga pa imajo manjša telesa lahko obliko, ki ni nič kaj

podobna krogli. Tako ima Marsov satelit Fobos obliko, ki spominja na krompirjevo. Le zelo približno lahko opišemo ta krompir kot elipsoid s polmeri 9,5 km, 11,5 km in 13,5 km. Od teh kaže najdaljši polmer proti Marsu, srednji v smeri Fobosovega gibanja in najmanjši pravokotno na prejšnja dva.

Le s tako prostorsko lego ima satelit najmanjšo energijo. To pa je stanje, ki ga glede na Marsov vpliv nanj upravičeno pričakujemo.

\* \* \*

Vsi vemo, da je v morski vodi vedno več živega srebra, to je kemične prvine, ki je nič manj kot nam škodljiva zdravju morskih živali, kot so kiti in delfini.

Holandski znanstveniki so preiskali nad petdeset takih živali iz tako rekoč vseh svetovnih morij. Razlike med vsebovanim živim srebrom v njih so bile velikanske: do stokrat, če ne celo tisočkrat več živega srebra so vsebovali eni primerki (očito ne iz onesnaženih voda) kot drugi. Toda še nekaj so opazili: iste, na živem srebru bogate živali, so hranile v svojem organizmu tudi več selenija, in sicer sorazmerno več.

Vse kaže, da je selenij pri teh živalih zdravilo zoper živo srebro in da ga zato zadržujejo v sebi v nadpovprečni meri.

## FURLANIJA, TRST, ISTRRA

Zgodovinski atlas: od prazgodovine do zatona oglejskega patriarhata

Furlanski založnik Del Bianco iz Vidma je pred meseci izdal zajeten zgodovinski atlas z bogatim besedilom G. G. Corbaneseja. Po načrtu je to prva knjiga, od dveh napovedanih, ki jo je predstavil Carlo Guido Mor. Delo obsega 435 strani z 216 zemljevidi. Ostale strani pa nudijo zgodovinski opis, razpredelnice in pregledna pojasnila k posameznim obdobjem, krajem in zgodovinskim ustanovam. V začetku je geološki prikaz kasneje obravnavanega zgodovinskega področja, ki sega tudi

obširno v slovensko in hrvaško ozemlje. Tako bo vsakdo, ki ga privlačuje preteklost na slovenski zahodni meji, našel veliko zanimivega in pregledno podanega v teku obravnavanih stoletij. Kar daje delu posebno privlačnost, je lep dostop do vseh obravnavanih narodov in njih preteklosti.

Tehnična oprema zajetne knjige je brezhibna in nadvse privlačna. Sestavlja se se s pridom poslužil tudi dognanj slovenskih strokovnjakov.

## IZ SLOVENSKE PUBLICISTIKE

### VROČA DELEGATSKA RAZPRAVA...

(Z zasedanja zveznega odbora  
skupščine SFRJ)

Delegatska razprava je bila seveda zelo vroča, pokazala pa je, da navzlic načelni enotnosti obstajajo tudi razlike, celo okoli tega, kaj so nepravilne socialne razlike. Zanimivo je, da je bila socialna politika temelj naše revolucije, zdaj pa nam ni jasno, kaj in kako bi z njo, je zadevo komentiral srbski delegat Zarija Martinović. Kako daleč je pripeljala razprava, povedo tudi besede makedonskega delegata Bore Temenugova, da bi morali delegati najprej počistiti pred svojim pragom, saj imajo nekateri tudi po dve ali tri stanovanja in druge ugodnosti. V takšnem razpoloženju je bilo seveda pametneje, da so oblikovanje sklepov zaupali pristojnemu odboru.

Lj. DELO - 28.6.1984

### KRITIČNO O MLADINSKEM TABORU KATOLIŠKE MLADINE NA KOROŠKEM

V labotskem št. Pavlu je bil v nedeljo, 17. junija 1984, tradicionalni mladinski dan Katoliške mladine. Tradicionalen je samo za slovensko Katoliško mladino.

Pred tridesetimi leti je bil prvič skupen mladinski dan slovenske in nemškogovoreče Katoliške mladine, drugič pa v nedeljo — in dvojezični plakati so po vsej Koroški vabili na to srečanje.

Zbralo se je okoli štiristo mladincev na travniku pred šentpavelskim konviktom — za Koroško nič kaj veliko število.

Dejstvo, da so bili slovenski mladinci v »premoči«, ni motilo nobenega, marsikdo pa se je le pobaral, kje je ostala nemškogovoreča mladina.

Pobaral sem nekega nemškogovorečega kaplana, zakaj po njegovem ni več nemškogovoreče mladine, saj ta dan je edinstvena priložnost za medsebojno spoznavanje.

Dejal mi je, da nekateri dvojezične plakata niso prenesli. Slovensko besedilo jih je motilo. To ni samo trn v peti, ampak že celo bruno v očeh!

Škofov pozdrav je bil dvojezičen in prisrčen. Od njegove pridige so si mladi pričakovali novega zagona, pričarani so bili, da bo škof posvetil pozornost vprašanjem, ki jih tarejo. A po-

novno se je izkazalo, da škof in mladi na govornici dve različni govornici.

Škof bo pridigal tudi slovensko, je nekdo od organizatorjev dejal. Samo: škof je pridigal samo v nemščini, in to precej časa. Po slovensko je samo bral. V primerjavi z nemško pridigo so to bile drobtinice.

Mladinski dan 1984: izredna prilagoditev za gradnjo mostu med obema narodoma na Koroškem. Temelji so dobri, manjka pa močna in nosilna nadgradnja. In mladina, ne glede na narodno pripadnost, je voljna, da bo tudi to zgradila in dokončala.

NAŠ TEDNIK,  
Celovec - 20.6.84

### UDELEŽBA NA CERKVENIH POGREBIH

Zgodi se, da umrje kakšen pripadnik JLA, šoloobvezni otrok, gasilec, lovec, delavec v tem ali onem podjetju. Tukaj so si nekateri posamezniki lastili pravico, morda je bil to učitelj, predstavnik gasilskega društva ali podjetja — da so drugim prepovedali udeležbo pri verskem obredu v cerkvi, zlasti če so bili v imenu neke šole. Verni ljudje menimo, da nima nobena družbena organizacija ali društvo ali šola, ki zjema verne in neverne, pravice prepovedati tistim, ki se udeležijo pogreba, udeležbo pri verskih obredih v cerkvi, pa čeprav so v uniformi ali v imenu šole. Ob taki praksi bi postali verni ljudje upravičeno vznemirjeni, ker so s tem kratene verske pravice in je to

tudi očitno v nasprotju s 4., 5. in 8. členom zakona o verskih skupnostih, kjer je prepoved preprečevanja udeležbe verskih obredov. Ti ljudje ravnajo protizakonito, pa četudi je šola ločena od države. Šola namreč zajema verne in neverne.

Znano je, da so se tudi naše državne organizacije, ki so se udeleževale pogrebov znanih političnih in verskih voditeljev, udeležile tudi verskih obredov. To je v skladu s pravili lepega vedenja in naše pietete do pokojnika, do njegovega prepričanja, do žalujočih in spoštovanja navad in običajev nekega kraja in naroda. Pogrebni obredov se ne udeležujemo samo zato, ker spoštujemo njegovo mrtvo telo, ampak spoštujemo tudi njegovo prepričanje.

J. P.  
Čatež ob Savi.

### PRIPIS UREDNIŠTVA:

Strinjamo se z vami, da je na tem področju še več nerazčiščenih stvari, ki motijo sožitje med vernimi in ateisti, zato je vaš odgovor dobrodošel prispevek k iskanju strpnosti, široko razumevajoče poti, **ne glede na delno parcialnost obravnavanja problematike**. Prisostvovanje verskim obredom pri cerkvenem pogrebu je za verne odraz njihovega verskega prepričanja, za neverne pa je to odraz njihove kulture, pietete in upoštevanje pravil lepega vedenja. Zato je poudarjanje, da je Cerkev ločena od države in prav tako njene manifestacije pri pogrebi, zelo neumestno.

TELEKS

ANTON SLAVIČ

## Nekaj je narobe

*Nekaj je narobe, se ti ne zdi,  
da svet je ves drugačen?  
Napaka v produkciji naših dni,  
ko čas je tako mračen.*

*Nekaj je narobe in zdi se mi,  
da strah je ves zaguljen,  
svetlobe pač nič več med nami ni  
in človek je potuljen.*

*Nekaj je narobe in iz oči  
samo še brezno zeva,  
pa če se tudi zjokaš, se ti zdi,  
nikjer ni več odmeva.*

## KONTRAREVOLUCIJA V ZAMEJSTVU

Konservativni agresorji so na delu! Kdo so to? Vprašajte Frančka Bohanca, da jih podrobneje razkrinka, seveda spet v slogu, kakršnega je pokazal v Književnih listih v Lj. DELU 20. sept. 1984.

Takole pravi:

Kakšne destruktivne sile so na delu? Strah? Pred kontrarevolucijo? Res je, da je naša generacija (in močno Jožeta Javorška) osmodila mahničevska slana življenja, ki je enkratni univerzalni primerek uresničevanja dogmatskih katoliških resnic (nečloveški zmazek). Ta je zaznavala mnoge naše usode (s sejanjem duševne in telesne smrti), ko se je ta nizka ideologija na slovenskem zgodovinskem odru razkrajala v narodnem izdajstvu in bratomornem klanju. Še bolj res je (in žalostno), da se danes zopet po desetletjih pojavljajo obnove takšne dogmatike, ki ji hoče podrediti vse življenje, predvsem intelektualno in umetniško. Vendar ali je to vredno groze? Na domačih tleh ima ta oživitve mahničevstva kaj malo opornikov; ti so v zamejstvu, a še tam niso avtohtoni, pač pa priseljeni iz mednarodnih središč obnove konservativnih agresorjev. Ali nas je tega lahko strah? Slovenska zgodovinska izkušnja nas je že poučila, da se takšni poizkusi, če se omejim na duhovno življenje, kaj hitro poležejo. Milni mehurčki. Borbeni katoliški dogmatizem se je za Mahniča zaganjal v liberalizem (v Gregorčiča in Aškerca), iz oporišč fevdalne radikalne ideologije, sedaj pa se bori z oblastnih pozicij liberalizma (po njihovem svobode) proti suženjstvu, ki ga naj prinaša največja »gnusoba« naših dni — marksizem. Velika izkušnja, ki nam jo je dal enobe, pa je v življenju uveljavila zmage človeške dostojanstvenosti in obudila komunistične vizije, medčloveško bratstvo, ki se v večini človeštva uresničuje na vedno višji ravni medsebojnih odnosov. In takšna vizionarnost je močnejša kot nošenje denarja v puščice in dolarske mošnje.

(Kakšen plemenit dokaz komunistične vizije višje ravni medsebojnih odnosov, ta »bratski« pogled na drugače misleče, tov. Bohanec!)

## OBRAČUN PO OLIMPIJSKIH IGRAH V SARAJEVU

Niti sedem mesecev še ni minilo od slovesnega zaključka zimskih olimpijskih iger v Sarajevu, ko je posebna delovna skupina izvršnega odbora skupščine Sarajeva, ki je pregledala objekte, zgrajene za to veliko prireditve, prišla do presenetljivih odkritij.

Tiskovno središče adaptirajo, »Olimpijska kuća« je zaprta, prelepi hotel Smuk obnavljajo (njegov kuhinjski sklop je poškodovan in delno neupo-

raben, pohoščeno proizvajalca Šipada pa je v tako slabem stanju, da ni mogoče uporabljati ne stolov ne postelj), v hotelu Igman se nihče ne briga za čistočo, njegove sanitarije so v nemoogočem stanju, restavracija v Velikem polju je zaprta, prav tako hotel Ski v Malem polju, sanitarno-higienske razmere v hotelu Mrazišče so obupne, zaprta sta tudi hotela Jahorina in Bistrica, hotel visoke B kategorije, ki ima bazen, savne in trimske kabinete itd. itd.

Upajmo, da bo to poročilo prišlo v roke tudi tistih beograjskih zanesenjakov, ki bodo zadolženi za gradnjo in kasnejše vzdrževanje objektov, ki jih bo terjala morebitna organizacija letnih olimpijskih iger leta 1992 v Beogradu. Upajmo!

TELEKS, sept. 1984

## VSEGA SMO KRIVI »MI« (»Mi« iz jugoslovanskega političnega besednjaka)

»MI« nismo številke (bivši ljudje) iz Orwellove enotne svetovne države, čeprav imamo včasih občutek, da nas nekateri tako obravnavajo. Zato, ker to nismo, še ne nosimo na prsih zlate ploščice z vtisnjeno enotno registrsko številko. Namesto nje nosimo vedno s seboj osebno izkaznico, na kateri je vpisana enotna matična številka. Tudi ne živimo v hišah s prosojnimi stenami, tako kot številke v državi Zamjatinovega Velikega Dobrotnika. Naše hiše so še vedno grajene iz neprosojnega materiala. Vendar nekateri skeptiki tudi tej lastnosti materiala povsem ne zaupajo.

»MI« tudi nismo brezimna množica admirajoče države samoupravnega socializma, čeprav nas tako nagovarjajo najbolj zavzeti ideologi in javna občila že nekaj let. »MI« smo in bomo še nekaj časa predvsem posamezniki, ki smo po svoji volji in interesih vključeni v mnoge družbene skupine. Nismo torej anonimna in ena sama vsejugoslovanska množica, ki je po tem političnem besednjaku edina nosilka vseh družbenih idej, akcij, pa tudi zablod in neodgovornosti.

Tisti, ki nas tako predstavljajo na javnih zborovanjih in v javnih občilih, so prezrli, da je občutek za zasebnost v tej družbi še zelo trdoživ. Zato ta ideološki »MI« doživljamo kot tujek in kot drzen poskus, da bi nas birokratske strukture na ta način homogenizirale in zilile v enotno in brezosebno množico. Takšna množica ni sprejemljiva med drugim tudi zato, ker je zelo dobra skrivalnica za neodgovorno ravnanje, gojenje povprečnosti, manipuliranja, zavajanja, lažne solidarnosti ipd. Zato, ker nas tako obravnavajo najbolj odgovorni politiki in javna občila, smo seveda odgovorni tudi za vse napake in neopravljene naloge.

Zato »MI«, pripadniki te edine in enotne jugoslovanske množice, sedimo vsak večer pred televizijskimi ali ra-

dijskimi sprejemniki in brez vsakega občutka krivde poslušamo, kaj vse smo zakrivali in česa vsega nismo storili. Odgovorni smo na primer za to, ker »kmetijski proizvajalci« nimajo na voljo dovolj rezervnih delov, umetnega gnojila, zaščitnih sredstev, silosov in tudi zavesti, da bi prodali »proizvedene izdelke«. Odgovorni smo tudi za to, ker naši ladjarji prepočasi »reproducirajo« že zastarele ladje in tudi za to, da so znanost, zdravstvo, šolstvo in kultura v krizi. Krivi smo še za vse druge, neuresničene resolucije, zakone, sklepe itd.

O takšni odgovornosti vseh za vse zadeve in primere se vse bolj širi splošna neodgovornost vseh in predvsem tistih, ki bi morali biti edini odgovorni za posamezne primere neodgovornega ravnanja. Ker s takšnim »MI« ne soglašam, se zavzemam za takojšnjo odpravo tega neopredeljenega ter vedno in povsod navzočega »MI«-ja. F. KRIZAJ, NAŠI RAZGLEDI, 10. avg. 1984

## POVEDAL JE VSE IN ŠE VEČ (škof Kokša na evharističnem kongresu v M. Bistrici)

Na nacionalnem evharističnem kongresu v Mariji Bistrici, sklepni slovesnosti v počastitev 1300-letnice začetka pokristjanjevanja Hrvatov, se je zbralo 400.000 ljudi iz vse Jugoslavije. Prišli so peš, z avtomobili, ljudi pa je pripeljalo tudi 1.300 avtobusov in več deset posebnih vlakov.

V Zagrebu je bila tiskovna konferenca, prva v zgodovini Cerkve na Hrvaškem.

Osrednja osebnost na tiskovni konferenci je bil zagrebški pomožni škof Djuro Kokša. Nobeno vprašanje ga ni presenetilo, za noben odgovor ni potreboval niti trenutka za premislek, vsako svojo misel pa je primerno začinil.

Med vprašanji, ki so škofa Kokšo najbolj dregnila, je bilo, ali ni katolicizem med Hrvati nekaj takega kot folklor. Odločno je odvrnil, da v socialistični državi katolicizma kot folklore ne more biti. Verniki v socializmu so resnični verniki, ne pa folkloristi, je poudaril, in natančneje razložil delovanje Cerkve v naši državi. Dovoljeno je delovati vertikalno, je dejal, torej moliti, vendar na tak način ni mogoče vplivati na razmere, jih spreminjati. To je mogoče le horizontalno, kar pa je zelo zapleteno, kajti Cerkev v tem primeru takoj očitavo protustavnost in politizacijo. Vendar se horizontalni smeri ne moremo odpovedati, kajti religija in Cerkev se morata čutiti v družbi. Škof Kokša je kljub temu, da je povedal vse, kar se je bil namenil, pri vsakem odgovoru potožil, kako mora držati jezik za zobmi, imel pa je neponovljivo priložnost govoriti pred več kot sto novinarji iz domovine in tujine, povedal pa je vse, kar je novinarje zanimalo in še več...

J. G., TELEKS 20. sept. 1984

## KDO JE BIL KOCBEK?

### (Inkret ob Vidmarjevem napadu na Kocbeka v slovenskem tisku)

#### I.

Vidmar piše, da se je Kocbek »v Fronti... ves čas boril sam v sebi in se opravičeval svoji vesti, ker sodeluje v gibanju, ki ga vodijo brezbožni komunisti« ...

Kocbekove pozicije ni mogoče banalizirati, kot to z neodgovorno in laško mislijo nekdanjega liberalca počne Vidmar. Treba je prebrati samo članek Razumnik pred odločitvijo, objavljen v eni zadnjih številčk Dejanja in ponatisnjen v gledališkem listu ob nedavni uprizoritvi Strahu in poguma v Slovenskem mladinskem gledališču, še prej pa tudi Kocbekovo poročilo o znani Gidovi knjigi Vrnitev iz ZSSR. Znano je, da je revija Dejanje na slovenski predvojni levici med prvimi določno spregovorila o stalinističnem »sindromu« v mednarodnem komunističnem gibanju (pod vodstvom Kominterne) in da je s tem vzbudila nejevoljo v slo-

venskem partijskem vodstvu. Kocbekovega »opravičevanja«, kateremu se posmehuje Vidmar, oziroma njegovega nenehnega samospraševanja, razpetega med aktivistični zanos in skepso, zatorej nikakor ne gre reducirati na moralistično vprašanje greha in vesti (v smislu katekizma), pač pa ga je potrebno razumeti tudi v zvezi s tistimi odprtimi vprašanji, ki so na Hrvaškem povzročila Krležev spor in so se v Jugoslaviji na oficialni politični ravni razrešila šele ob Informbiroju 1948. leta.

Vidmar znova namiguje na Kocbekove »mahinacije po podpisu Doimitske izjave« in znova tudi na Kocbekov slab »značaj« v zvezi z roškimi žrtvami junija 1945.

Namigovanje je samo namigovanje. O dogodkih ob in po podpisu Dolomitske izjave še zmerom ne vemo vseh dejstev. Tako rekoč nič ne vemo o likvidaciji domobrancev na Rogu, razen pač tisto malo, kar je v tržaškem intervju upovedal Kocbek, pred njim pa v svoji Ukani (in seveda na svoj način) Tone Svetina in Franči Strle v Knjigi Veliki finale na Koroškem. Zato mislim, da bi bilo edino smotno in v izogib vsakršnim mistifikacijam, če bi

se Josip Vidmar kot predsednik medvojnne in povojne OF zavzel za to, da bi odprli njene in partijske arhive ter objavili fundamentalne dokumente o vsem tem. Šele potem bi bilo mogoče nepristransko spregovoriti tudi o vseh tistih različnih razlogih, ki so februarja 1952. pripeljali do Kocbekove prisilne politične demisije in povzročili njegov desetletni javni molk.

A. Inkret  
Lj. DELO, Knjiž. listi,  
27. sept. 1984

#### II.

### (in še mnenje pesnika D. Mevlje v isti številki DELA)

Po malone evforičnih sodbah o literarnem delu Edvarda Kocbeka in Vitomila Zupana v slovenskem revijalnem in časniškem tisku, je izšla v Književnih listih neprimerno bolj realna ocena o teh dveh književnikih izpod peresa Josipa Vidmarja. Ocena, ki je ne more premamiti svetniški sij evforičnih slavospevov njihovih pristašev, literarni in človeški portret, ki izrisuje tudi njune senčne strani.

MARTIN JEVNIKAR

## Zamejska in zdomska literatura

### Boris Pahor: V labirintu

Pri Slovenski matici v Ljubljani je izšel novi roman tržaškega pisatelja Borisa Pahorja z naslovom **V labirintu**. To je najdaljši Pahorjev roman (637 strani) in istočasno tretji del trilogije, ki jo sestavljata še romana **Zatemnitev** in **Spopad s pomladjo**. Vsi trije romani prikazujejo življenje tržaških Slovencev od italijanske kapitulacije 8. sept. 1943 do jan. 1949, torej najtežje obdobje po fašizmu.

V labirintu se vrne v Trst glavni junak Radko Suban decembra 1946 iz francoskega sanatorija, kjer so ga ozdravili od jetike, ki si jo je nakopal v nemških taboriščih. Notranje je ves razdvojen in pisatelj ga takole označuje: »Še zmeraj je seveda v njem smrt imela kozmične razsežnosti, še zmeraj je bil z njo in v nji nekje v nevidnem prostoru sredi vesolja, a zdaj je vedel, da se mora s pogubo spoprijeti tam, kjer se je za njegove ljudi začela, to je na tržaških ulicah, na pločnikih, na katerih se je bil tudi sam srečal z njo, kmalu potem, ko je shodil.«

Sprehaja se ob morju, ki mu je od otroških let domače in blažilno, in po mestnih ulicah, v katere se skuša živeti. Pri tem misli na Mijo, junakinjo Zatemnitve, s katero sta se prav tako sprehajala in z ljubeznijo nekako odrešila drug drugega. Toda Mija je padla v gozdu, ko je bil v taborišču, vendar pa jo čuti ob sebi kot tolažnico in oporo. Veliko misli tudi na francosko bolničarko Arlette, junakinjo Spopada s pomladjo, ki ga je s svojo ljubeznijo priklicala v življenje po vsem razčlovečenju pred krematorijskimi pečmi. Povabil jo je v Trst, da bi tukaj začela

skupno življenje, toda ni se še mogla odločiti, ker so ji starši izbrali bogatega ženina. Obljubila pa mu je, da bo premagala vse ovire in prišla k njemu.

V romanu si dopisujeta, toda iz njenih pisem zveni vedno večje popuščanje staršem, dokler se sredi romana Arlette ne poroči. Radko je ni silil, tudi je ni šel iskat, ker je želel, da se sama odloči, da bi mu pozneje ne očitala, če bi ne bila v Trstu zadovoljna. Vendar tudi po poroki Arlette ne pretrga popolnoma stikov z Radkom, v zakonu ni srečna, čeprav je dobila hčerko. Tudi Radko do konca misli nanjo.

Tudi v domači družini se Radko ne počuti dobro: še vedno je brez diplome in v breme staršem. Oče ima pozimi od mraza razpokane prste, ko prodaja rožaricam papir na trgu, mati je polna revmatizma in se s težavo premika po stanovanju. Sestra Vička leži v postelji jetična in počasi umira skozi pol knjige. Mlada je, polna življenja, zato je njeno hiranje pretresljivo. V največjo oporo mu je druga sestra Verica, ki najbolj pozna njegove težave in ga tudi zagovarja pred starši.

Radko piše kroniko svojega življenja v taboriščih in jo priobčuje, da vsaj nekaj zasluži. V Padovi doktorira, toda ZVU mu ne da službe v šoli. Končno dobi štipendijo iz Jugoslavije za pisanje in spomladi 1948 izide v Trstu prva njegova knjiga novel.

Ko je nekoliko pozabil na Mijo in Arlette, se je srečal z uradnico Nevo. Čeprav sta bila politično povsem na-

sprotna in ji je povedal, da se ne mara vezati z nobeno žensko, sta se nekoliko zblížala, ko pa je Neva pričakovala otroka, sta se popolnoma razšla.

To junakovo osebno življenje je vdelano v povojne tržaške razmere, ki so bile neurejene in polne nemirov. V coni A je vladala ZVU, v coni B jugoslovanska oblast, toda ZVU ni priznavala Slovensko-italijanska antifašistična unija, ki so jo vodili slovenski komunisti, imela pa je večino italijanskih delavcev. Prirejala je demonstracije, proteste in se potegovala za oblast. Za njo je stala Slovenija, Jugoslavija in v daljavi Rusija, medtem ko zavezniki niso bili voljni deliti oblasti z nikomer. Po italijanski mirovni pogodbi 1947, ki je prepustila Italiji Gorico in Benečijo, so ustanovili Svobodno tržaško ozemlje, kjer bi bili Slovenci enakopravni Italijanom. Radko je bil zadovoljen s to rešitvijo, ker bi bili Slovenci narodno zavarovani in bi postali subjekt lastne usode. Motilo ga je, da so vpeljali v Jugoslaviji enostrankarski režim s cenzuro, s procesi Nagodetu in Furlanu, z napadom na mons. Ukmarja v Istri, z ugrabitvijo urednika Demokracije Uršiča in drugimi samovoljami. O vsem tem je veliko razpravljal s pristaši nove oblasti v Trstu in v Dutovljah, kjer mu je dala gostilničarka Marija sobo za počitnice in pisanje. Toda vsa razpravljanja niso privedla do zaključkov, češ da gre revolucija »čez drn in strn« in odstranjuje vse, ki bi jo mogli ovirati. Radko je bil »za demokracijo, a ne za tisto, ki podjarmlja svet z denarjem; sem za socializem, a ne za tistega, ki se uveljavlja s tajno policijo in je zato enostrankarski, totalitaren sistem. Moj položaj seveda ni lahek, tega se vsak dan bolj zavedam.«

Ta razpravljanja so jedro in ideja romana in iz njh odseva utrip tedanjega Trsta, usoda slovenskega demokratičnega izobraženca, ki je šel skozi fašistično preganjanje in nemška uničevalna taborišča, se kot Slovenec prepričano pridružil osvobodilnemu gibanju, na koncu pa spoznal, da se je gibanje spremenilo v stalinistično diktaturo, v Trstu pa so bile razmere močnejše od slovenskih hotenj. Šlo je za svetovni spopad med vzhodom in zahodom, med demokracijo in komunizmom, med ruskim dostopom do Jadranskega morja in ameriški interesi.

Radko je čutil vsa ta trenja, zlasti pa se je boril proti enotni organizaciji slovenskih in italijanskih delavskih množic. Da je imel prav, se je pokazalo ob resoluciji kominforma 1948, ki je razklala slovensko-italijansko bratstvo in potegnila v italijanski tabor večino slovenskih delav-

cev. Pravi: »Kaj si predstavljaš, v kakšno obupno zablodo se pogrezamo, ko se v slovenskih družinah člani odločajo eni za Moskvo drugi za Ljubljano. In te ideološke razporeke se že prenašajo v društveno življenje. Kaj se zavedaš, kaj lahko doleti naše kulturno življenje?«

Te napovedi so se uresničile in italijanski Vidalijevi pristaši so dosegli, da je oblast zasegla stavbe v Ul. Montecchi 6, Ruggero Manna 29 in tiskarno v Ul. sv. Frančiška 20. Po hudih borbah so stavbe dobili nazaj, mnoga društva pa so prenehala z delom. Ko so zavezniki dali izjavo, naj se Svobodno tržaško ozemlje vrne Italiji, se je slovensko povojno zmagoslavje spremenilo v polom in bridko iztreznjenje. Roman se zaključuje z novico, da so spustili iz zapore Giunto, ki je zažgal slovenski Narodni dom v Trstu.

Tako je Pahor v romanu plastično in nazorno prikazal tržaške razmere v prvih povojnih letih, ki so bili za večino Slovencev čas množičnega navdušenja in nekakega pijanega zmagoslavja, za junaka romana in demokrate okrog Demokracije čas skrbi, nevarnosti in zasmehovanja. Pisatelj se je poglobil tudi v italijanski življenjski svet, ne samo v delavske množice, ampak tudi v izobražence in prikazal njihovo stališče. Pri Slovencih je posegel tudi v prejšnje stoletje, v čas okoličanskega bataljona, ki so ga morali zaradi italijanske nestrpnosti razpustiti. Dalje v dobo fašizma in nemške okupacije in taborišč in tržaške Rižarne s krematorijem. Roman je oblikovno večplasten: opisuje sprotno življenje tedanjosti, v spominih sega v preteklost, priobčuje Arlettina in svoja pisma, navaja medvojni dnevnik sestre Verice, ki je bila učiteljica na Krasu sredi sovražnih taborov, sam piše dnevnik ob praznovanju 1. maja, navaja razpravljanja s slovenskimi politikami in znanci in z italijanskimi izobraženci, opisuje Trst, morje, s pravim liričnim navdihom Kras, pokrajino in ljudi, razmere na Koroškem, kamor je odšel za teden dni. Glavni junak Radko je psihološko zelo poglobljen in pretehtan, neprestano vrta po sebi in okolič, misli trezno in politično umerjeno, išče rešitve za slovenske prebivalce in za lastno vlogo med njimi. Tako je roman po izpovednosti, pričevanju in splošnem podajanju najpristnejše in umetniško najbolj dovršeno Pahorjevo delo, zares roman o Trstu v najusodnejšem času. Tudi jezik je sproščen in plemenito izoblikovan. Z romanom je Pahor zaključil življenje Slovencev pod Italijo po prvi svetovni vojni do leta 1949. Knjigi je napisal spremno besedo prof. Bogo Grafenauer, predsednik Slov. matice.

## Valentin Birtig-Zdravko: Spomin na dom

»Dani se in še danilo se bo / slovensko beneško nebo,« poje Valentin Birtig-Zdravko v pesmi **Nediži**, ki je uvrščena v njegovo pesniško zbirko **SPOMIN NA DOM**. Res se dani beneško nebo, saj je izšla Birtigova zbirka decembra 1983 v založbi Società Cooperativa Editrice DOM, Podbonesec, Udine, natisnjena pa je bila v Premarjagu (Premariacco). Torej pesnik, založba in tiskarna — vse v Benečiji, povrhu pa je to druga pesniška zbirka, ki je izšla v Benečiji. Namenjena je Benečanom, ki nimajo nobene slovenske šole. To je znamenje kultur-

nega razvoja v zadnjih letih, dokazuje pa tudi pesnikov pogum in zaupanje v svoje rojake.

Valentin Birtig se je rodil v Roncu nad Podbonescem 20. decembra 1909, postal 1933 duhovnik, bil kaplan v Reziji in Mrsinu, nato 31 let župnik v Dreki, zdaj je kanonik v Čedadu. Pesniti je začel v Dreki, kamor je prišel leta 1947, in sicer je pisal prigodnice novomašnikom in jih sam recital v beneškem narečju ali v knjižni slovensščini. Druga spodbuda pa so mu bili beneški ljudje, kakor je sam izjavil: »Naj odkrito povem, največjo spod-

budo je nudila usoda naših beneških ljudi. Videl sem jih v njihovem trpljenju v boju za vsakdanji kruh, pa tudi v njih veselju, ko so se iz tujine vračali domov. Te momente sem izlil v svoje pesmi, ki so zato izrazito »beneške«, ker opevajo naše beneške ljudi in našo malo domovino.« Pesmi je priobčeval pod psevdonimom Zdravko v Trinkovem koledarju, časopisu Dom in drugod.

V zbirki **Spomin na dom** je 55 pesmi. V prvem delu poje o svoji povezanosti z Benečijo. V **Spominu na dom**, ki je prva in je dala knjigi naslov, poje:

»Oj dragi beneški moj kraj!  
Oj ljubi slovenski moj dom!  
Ti zame najdražji si raj,  
za vedno jaz ljubil te bom.«

Misel na dom ga spremlja vse življenje in nobena sila ne bo zbrisala ljubezni do doma. Nediža se odvíja kot povoj po dolini in pobira potoke, enako naj poveže razprte duhove, ker se že daní beneško nebo. Matajur ga uči, da nevihte utrjujejo »mali dom«, Kristus v kapelici na vrhu pa naj »milosti deli ljubezni prave«. Marsince prosi, naj ostanejo zvesti lastni zemlji. Pesem Mati je slivospev materi, ki je skrbela za dom in otroke, bila je verna, modra, sladka, znala je vzbujati upanje in deliti tolažbo. V Benečiji pa je bila tudi »edina učiteljica znanja / za hčer in sina. / V beneškem jeziku / si vedno učila...« Žalostinko je zapel tudi očetu ob njegovi smrti. Misli na rodni Ronec in na grob župnika in pesnika Petra Podreko, ki mu je dal spodbudo za pesmi. Lipa, slovenski simbol, stoji na beneških dvoriščih in ob cerkvah, videla je rast beneških družin, po potresu pa je ostala sama; pesnik prosi nebo, »naj v težkih zadevah / dobrotno nam bo«. Stari beneški koštanj usiha, nekoč pa je bil glavna hrana »revnih beneških sirot«. Kakor pojo ptički svobodno, naj vsakdo govori v svojem jeziku, to je božji zakon svobodnih ljudi:

»Po beneških dolinah  
in gorskih strminah  
odmeva naj pesem  
slovenskih otrok,  
naj čustva odkriva —  
življenja so sok.«

V drugem delu so pesmi o izseljencih, ki s težkim srcem zapuščajo domovino in družine in se v tujini mučijo za vsakdanji kruh.

V tretjem delu so religiozni motivi, predvsem božični. Novorojeni Kristus je bil siroten kot Benečani.

V četrtem delu so priložnostne pesmi, posvečene duhovnikom, najprej Trinku in Podreki, nato 12 novomašnikom, zlatomašniku Jožetu Kjačiču, nadškofu in ob blagoslovitvi kapelice v Dolenji Mersi.

V zadnjem delu so spet priložnostne pesmi, povezane z Benečijo. Predvsem svari dekleta, naj ne sanjajo o bogatih italijanskih mestih, mladoporočencema pa želi, »naj nova družina / naš rod potrdí«.

Birtigova zbirka Spomin na dom je bogata in razgibana, iz vseh pesmi veje pesnikova ljubezen in skrb za Benečane in rodno zemljo. Boli ga, da morajo v tujino za kruhom, in prosi oblasti, da bi našle rešitev, da bi mogli ostati doma, da bi vasi spet zaživele in odmevale od slovenskih pesmi. S svojimi pesmimi bi Birtig rad utrdil svoje rojake v veri in materini besedi, rad pa bi jih tudi razveselil v težkem življenju. In v tem namenu je brez dvoma uspel.

Pesmi so preproste, jasne in razumljive tudi Benečanom, ker pesnik ni gledal ne na pesniško obliko ne na umetniški jezik. Vse pesmi so zapete v narečju ali knjižni slovenščini in dokazujejo, da se je Birtig zgledoval po Petru Podreki, ki je bil bolj narodni buditelj kot pesnik v pravem pomenu besede. Tudi Birtig je izrazit narodni buditelj in s tem merilom moramo presojeti njegovo zbirko. Uvod ji je napisal Marino Qualizza.

## Marij Maver: Vinka Beličiča pogled nazaj

»To knjigo pošilja Mladika med slovenske bralce ob sedemdesetletnici pesnika Vinka Beličiča«. Tako piše urednik Marij Maver v spremni besedi v knjigo in pojasnjuje, da je nastala ob radijskem pogovoru s pesnikom 23. decembra 1982, vendar pa je pogovor »predelan, izčiščen in prirejen za objavo«. V pogovoru razkriva Beličič svoje življenje v rodni Beli krajini, Ljubljani in Trstu, Maver njegovo pripovedovanje prekinja, pogloblja in dopolnjuje, da stoji pred bralcem pesnik v svojem notranjem in zunanem življenju, v sreči in težavah, v uspehih in omahovanjih.

V življenje je vdela dnevniki, ki sega od septembra 1939 do septembra 1940, ko je bil zadnje leto na univerzi. Bili so to težki časi, Nemčija je napadla Poljsko in sprožila drugo svetovno vojno, ljudje v Sloveniji so bili zaskrbljeni, ker so vedeli, da se tudi Jugoslavija ne bo izognila vojne. Vendar Beličič ne piše izčrpno o zunanjih dogodkih, bolj se pogloblja vase, v svoje izpolnjevanje, v svoje umetniško ustvarjanje, predvsem pa

v svojo ljubezen do Elke, s katero se obiskujeta v Ljubljani in na Rodinah v Beli krajini, hodita na sprehode in izlete, kujeta načrte in sta srečna. Če ni v Ljubljani, kmetuje doma, poučuje za popravne izpite, bere in piše kritike, skratka, živi polno življenje sredi idilične Bele krajine, zunaj pa hrumi življenje.

Malo prej je ponatisnil ciklus osmih pesmi **Mrtvi matri**, ki je prvič izšel v Vrednotah 1951 v Buenos Airesu. O ciklu pravi sam, da je »dokončno notranje slovo od mame in od Rodin, kot konec prve, pripravljalne polovice življenja«. Pesmi so občutene in pretresljive, istočasno pa je v njih zajeta vsa lepota te edinstvene slovenske pokrajine.

Razgovor o življenju in delu Vinka Beličiča obsega 72 strani in tukaj se je v celoti predstavil kot človek in ustvarjalec — Beličič torej, kot ga poznamo.

Na koncu knjige je Beličičeva **Bibliografija**, ki obsega 29 strani in dokazuje, koliko je v življenju ustvaril: 12 knjig pesmi, črtic, povesti, dnevnikov, ob tem pa še nešteto drugega. Knjiga je ilustrirana in lepo opremljena.

## KNJIGE

## Četrta številka Celovškega zvana

Celovški zvon je s svojo četrto številko še enkrat potrdil svoje zastavljene naloge in trdne namene, da bo vztrajal na svojem položaju. Ta položaj naj zadeva vsa doslej obravnavana področja, vsa kulturna in družbenopolitična prizorišča, seveda še posebej koroška, kamor se kot doslej »stekajo vsi potoki«. Tako v uvodu glavnega urednika dr. Reginalda Vospornika, ki mi je na letošnjih študijskih dneh v Dragi segel v roko in mi prisrčno namignil, češ da sem reviji precej »naklonjena«. To sprejemam kot pohvalo, kljub temu pa »gre z menó« črna slutnja, dvomi o objektivnosti, mimo katerih ni mogoče še tako amaterskemu »očitarju«, kot sem v tem primeru jaz. Dobrodušno pa se sklicujem na to, da dr. Vospornik najbrž ni prebral moje ocene prejšnje številke Celovškega Zvona in je tako spregledal sicer precej karajoče vrstice. Svetujem mu, naj se pozanima, tako da lahko vsaj upamo, da nam bo (ostalim Slovencem) v svojih donečih in slogovno brezhibnih uvodih kdaj pa kdaj dodelil vsaj majhen prostorček, pa čeprav bi iz te prostorske ozkosti gledali v svet kot »netopir v razpoki« našega rojaka Iga Grudna.

Po skorajda ustaljeni navadi sledijo pesmi — tj. literarna stran, ki na žalost ne dosega ozvezdja svojega privednika. Tokrat so pesmi Mili Hrobath — tankočutne krajše lirike — podobne nekoliko eksotični japonski poeziji haiknu. Slogovna brezhibnost pa ne jamči umetniškega uspeha enega izmed pogostih del, ki se zdijo čisto cerebralne narave in zase zahtevajo le obvladanje jezika in smisel za dober okus. Zdi se, da proza polagoma izumira, saj je po mojem mnenju in mnenju marsikoga, ki je na tem področju sposobnejši in delavnejši, proza zahtevnejša od poezije, od lirike sploh, saj je epika »staromodna«. Je morda treba te včasih puhle verze pripisati pomanjkanju katerega koli etičnega imperativa?

Uspešnejši so v Zvonu prispevki o sodobnih vrednotah v družbenopolitič-

nem okviru — če so to sploh vrednote ali pa je pravzaprav zloraba vrednot in dosežkov. O tem razpravlja že znani sodelavec novejšega tiska France Bučar. V prispevku **Mit informacij** se avtor loteva predvsem zlorabe tega osnovnega vira soočanja s sodobnostjo in izobrazbo. Posebna pozornost velja manipulacijam in usmerjanju javne pozornosti na »slepe tire«. Članek odlikuje posebna avtorjeva rahločutnost in posluš za trenutek izjemne važnosti, ki pa bo, upajmo, v kratkem postal zgodovina.

Vidnejšo vrzel manjkajoče literature polno nadomešča nadaljevanje Capudrove **Medeje**, ki ji veljajo misli, posvečene v tretji številki in še to, da je posebno hvalevreden avtorjev prav poseben posluš za žensko osebnost, za najtemnejše kotičke njene intimne, kar je sploh bistveno ogrodje tega dela.

Iz neslovenskega sveta se nato objavlja razmišljanje o režimih in ideologijah Vittoria Messorija z naslovom **Okostnjak v omari Vzhoda**. Vredno je, da si odlomek ali še bolje celotno delo poiščemo in preberemo — nato pa se globoko zamislimo.

Čez ocean sega prispevek Matjaža Klemenčiča **Slovenci v ameriški statistiki v 19. in 20. stoletju**. Sestavek je zanimiv zaradi svoje informativne celote, medtem ko je pa sploh važen v ugotavljanju nepredvidenih vzponov in padcev zavednosti in sposobnosti ohranjanja bistvenih znakov naše pripadnosti.

»Domače blago« prispeva Vinko Ošlak, čigar **Fantazijska slika iz elektrotehnike** zasluži objavo v malce bolj skrajnem, najraje humorističnem listu, kjer pa smeh ni strogo obvezen, je pa obvezna naivnost, ki v Ošlakovem prispevku prihaja najbolj do izraza. No, cenjeni tajnik Celovškega Zvona, saj ni treba pljuvati na sistem ravno mimo Edisona in Tesle! Pri nas bi o tem hudomušno dejali »okoli riti v žep« — pa naj mi nedolžna ušesa oprostijo pristaštvo — prosim, jemljite ga s ciničnim nasmeškom na ustnicah — kot Ošlakov članek! Pa brez zamere, dragi avtor — objektivnost mi dovoljuje soglasje s ciljem kljub nesoglasju z načinom, kako prihajate do njega. Če za

ostalo tu ni razumevanja, je pa zaključek kar dober.

Po mislih konvertitke Simone Weil (1909-43) nadaljuje svoj dnevnik Alojz Rebula. Svojo višino dosega s čudovito sliko romanja na Brezje.

Finžgarjevo **Pismo, ki pričuje** je dragocen dokument.

Po Sedejevem eseju o likovnem umetniku p. Gabrijelu Humku, še enem dragocenem prispevku za našo zakladnico likovne kritike, se končno oglašata naša tržaška rojaka Sergij Pahor in Alojz Rebula v intervjuju, ki je pravzaprav osrednja stran revije. Tržaški škof mons. Lorenzo Bellomi odgovarja na paleta vprašanj, razkriva dileme in svet svoje mladosti in zaključuje z nasvetom dobrega dušnega pastirja:

...Vrednote, načela in potreba po odrešenju, te tri največje zahteve, ki jih ima človek, ne dobijo odgovora od znanosti, od ideologij, od politike.

Potrebna je vera. In vsak človek išče to vero. Imejte pogum in vztrajajte. Dobro se organizirajte. Bodite pozorni na kulturno dogajanje. Odprite se dialogu. In korakajte v Gospodovem imenu...

Tudi o naslednjih sestavkih bi lahko dlje razpravljali, saj sta posvečena 60-letnici pisatelja Alojza Rebule. Končno! Pa da bi me kdo ne napačno razumel — ne zato, ker ima dragi pisatelj šestdeset let, ampak ker je s tem dejstvom vsaj malce položil na tehtnico to našo domnevno nekrofilijo, to večno čaščenje »mrtvih« let — stoletnic, dvestoletnic, štiristoletnic... Na mnoga leta našemu pisatelju — in še posebej na mnoga dela. Pri tem naj ga spodbuja misel, da si šele pričakujemo njegovo življenjsko delo!

Zadnje strani revije polnijo ocene, popolne v svoji kritičnosti, pa naj obravnavajo književnost ali film.

Zaključuje z manj bliskovito potezo Vinko Ošlak — tokrat z odgovorom neznanemu pošiljatelju »nerodnega« prispevka. In spet velja avtorju odgovora misel ob **Fantazijski sliki**: preprosto bi namreč neznanemu pošiljatelju odgovoril, da njegovega prispevka ne bodo objavili, ker Celovški Zvon preprosto ni kraj, kjer bi lahko vsak praznil svojo vrečo in se skliceval na svobodo izražanja. V svojem neutrudnem zanosu

pa je bilo Ošlaku treba vleči na dan tudi weimarsko demokracijo ... Saj, kako polni življenjske sile ste, gospod Ošlak, da bi bili vsi naši slovenski redkobesedneži taki! Pazite pa, da se hroudournik vaših besed ne bo vijugal po pusti in neplodni puščavi, kjer je treba prav bliskovito zavrtati, če hočemo, da kaj priteče ...

Ester Sferco

## RAZSTAVE

### Slikar Boris Zuljan v Tržaški kreditni banki

V Tržaški kreditni banki se je zvrstilo nekaj res zanimivih razstav. Gre za pobudo, ki prav gotovo vzpostavlja nov, drugačen odnos do umetnosti, predvsem pa ima to prednost pred običajnimi razstavnimi prostori, da najde stik z ljudmi, ki se mogoče ne srečujejo z likovnimi izdelki v institucionaliziranih krajih in oblikah. Tu so seveda mnjenja lahko različna, toda zdi se mi izredno posrečena zamisel, da je umetnost čimbolj prisotna v našem vsakdanu. Tako je bilo te dni mogoče videti Zuljanove novejšje risbe in slike, ki krasijo stene Tržaške kreditne banke v Trstu.

Boris Zuljan izhaja iz tržaškega Zavoda za umetnost. Šolal se je v letih, ko so tam poučevali Dino Predonzani, Ugo Carà in Riccardo Bastianutto. V Ljubljani se je izpopolnjeval na specialki za restavracije na Akademiji za likovno umetnost. Skupaj s Kozmanom, Švaro, Vecchietom, Volkom in Žerjalom je leta 1971 ustanovil Grupo U, ki je povezala v skupno delovanje sicer zelo raznolike likovnike.

Po poklicu je profesor likovne vzgoje, za sabo pa ima številne samostojne in skupinske razstave. Zadnje priznanje, ki ga je bil deležen, je prvo mesto na deželnem ex-tempore v Gradežu, ki se je vršil na začetku poletja.

V pričujoči razstavi je postavil na ogled risbe s kraškimi motivi, dva akta in tri slike večjega formata z naslovi Žena na oknu, Kraški motiv in Perspektive. Slednje tri in pa akta je izdelal z acrylom.

Z risbami je poustvaril Kras, točneje arhitekturo na Krasu, hišo ali skupinico hiš, in izpostavil tiste elemente, ki so zanje značilni. Poznavanje snovi in pa zanesljivost izvedbe sta mu omo-

gočila, da je kljub natančnosti prikaza ohranil neposrednost in svežino. Vtis imaš, da je ustaval lep trenutek, navdihnil nekaj svoje liričnosti in ga ponudil gledalcu v razmislek.

Na Krasu ga torej izziva k ustvarjanju arhitektura, ob tem pa drevesa, v prvi vrsti murva. V dveh slikah je drevo celo edini element na enotno modrem polju. Narava sama se je poigrala z vejami in jim dala motivno zanimivo obliko, Zuljan je fiksiral njihovo skrotovičenost, z modrim dnom pa je ustvaril kontrast umirjenosti nasproti izsušenosti ali izžganosti lesa.

Zanimiva sta ženska akta, v enem je poudarek na obrazu, na ostrem pogledu, skoraj izpod obrvi, ki ustvarja zanimivo nasprotje z nekoliko izzivalno držo; drugi akt pa prikazuje žensko v hrbet, njeno prožnost in mehke vijugaste oblike. Obe sliki je izdelal z acrylom, ki pa ga ni vnesel čisto, samo s čopičem, ampak je na njem operiral z lopatico, tako da je ustvaril vtis razjedenosti ali skrhanosti. Sliki zato učinkujeta vznemirljivo.

Domišljena je slika z naslovom Perspektive. Gre za dinamičnost in kompozicijsko igro stiliziranih elementov, ki so blizu abstrakciji. Sledi Kraški motiv v tesnem sorodu z risbami na isto temo. Končno je tu interier z žensko figuro. Mogoče je to zaradi živih barv ali vaze z rožami v ospredju, toda slika deluje eksotično. Ženska je obrnjena proti oknu, ki ga bolj slutimo, kot pa vidimo, proti eni sami svetlobni rumenini. Čeprav ne vidimo njenega izraza, je njena drža taka, da si kar predstavljamo njeno zamišljenost. Vse, kar jo obdaja (vaza, rože v njej, knjižne police, razni predmeti), je mrtvo, nepomembno. Ona je med njimi, a z njimi nima nikakršnega stika. Prevzeta je od svoje misli, mogoče ene same, nedosegljive sanje, in za oknom izkoprneva proti sončni dalji. Toda vse to so le slutnje, kajti tudi od gledalca žensko ločuje nevidni zid nekomunikativnosti. Spet je tu Zuljanova spretnost, da ustavi trenutek, kratek kot izdihljaj, ki je zatrzal po njenem telesu. Močni kontrasti živih barv ne zabrisujejo, ampak nasprotno še stopnjujejo vzdušje melanholične odmaknenosti. Podoba je, da z gledanjem te slike vstopaš v prepovedani svet notranjosti drugega človeka in ob tem začutiš svojo nemoč, da bi ga razumel.

Magda Jevnikar

### Zoran Mušič na beneškem bienalu

Na letošnjem beneškem bienalu zavzema Zoran Mušič posebno mesto. Dodelili so mu paviljon in mu posvetili poglavje v katalogu.

Razstava ni obsežna po številu slik — teh je osemnajst — toda po izboru lepo prikazuje umetnikov svet in njegov razvoj od najstarejših razstavljenih konjičkov iz leta 1948 do najnovejših katedral tega leta.

Pisati o Mušiču danes, potem ko je bibliografija o njem že tako zajetna, utegne biti odvečno ali prevzetno. V ušesu zvenijo lapidarne oznake o njegovem slikarstvu, oznake tistih, ki so ga spremljali od začetka do danes, ki so znali biti pozorni za vsak premik in za bistvenost v njegovem ustvarjanju. Toda vseeno, mimo pričujoče razstave ne moremo, naj se utrne še kakšna misel o njem, saj bo to oseben odziv na Mušičevo izpoved.

Beseda izpoved se je zapisala kar sama. Pri Mušiču je ta lastnost bistvena. Drugače si njegovega slikanja tega, kar se mu je vtisnilo v srce, ne znamo razlagati. Včasih mu sama privre izpod čopiča, drugih nosi v sebi svojo bolelost leta in leta dolgo, kot prekletstvo skrivnostne bolezn, ki te razjeda gluho, a neustavljivo, dokler ne izbruhne v svoji zmagi uničenja. Tako so dalmatinske pokrajine, konji, pravljичno sproščeni, hitri, polni barvitosti, kajti spomin nanje ni boleč. Drugače pa je slikati žive mrtvece dachauskega pekla, spomin je kot ponikalnica, nikoli ne veš, kdaj spet privre na dan. Včasih počiva dolgo let, potem

Irena Žerjal

**A L A B A S T E R**  
NOVO NA KNJIŽNEM TRGU

pa — kdo ve — beseda, asociacija — in spet je ena sama sedanost. V njih je prikazal žrtve nemškega taborišča, izpovedal svojo bolečino — tudi sam je bil med njimi — in obsodbo. Zakaj je ciklus naslovil Nismo zadnji? O tem je že tekla beseda ... naj bo naslov obupana ugotovitev, da niti barbarstvo lagerjev ni premagano, kaj šele trpljenje zaradi nasilja. V tej ali oni obliki, taboriščniki niso bili zadnji, ki so trpeli.

Mogoče pa je hotel Mušič poudariti, da se svet ni nehal vrteti ob dru-

gem svetovnem spopadu, ampak da je možno živeti tudi onkraj tistih zidov, živeti z novo vero, ki ne pozna naivnosti, a odklanja tudi obremenjenosti iz preteklosti.

Toskanske pokrajine so tiste, ki so ga najprej pritegnile. Mehko valovane gričevja, za njimi zabrisana črta v poljubu z obzorjem. Prostranost, samota, tišina, mir. Isti mir, ista tišina, samota in prostranost, ki jo nazadnje odkriva v katedralah. Templji za bogove, v resnici pa zatočišče za človeka. Mo-gočne katedrale, v katerih pozabiš, da so nekje ceste, promet, prerivanje, malenkosti, surovost, nelepост.

Toda kdor nosi v sebi samoto, ta jo odkriva na vsakem koraku. In Mušičeve Benetke še zdaleč niso živo gledališče ali glasno klepetanje na »campiellih«, ampak mrka, tiha fasada, skozi katero izginjajo silhuete hitečih ljudi. Ali brodovi z natrpanim človeškim, kam plovejo?

In na koncu še slika Atelier (letnica '83). Ena sama praznina. Na eni strani nejasna podoba — slikar? — na drugi objekt. Vmes plava prepreženost, zasičena z barvo. Umetnik nima ničesar okrog sebe. Soba, v kateri deluje, je njegova stvarnost. Kar slika, je v njem, zato ni vidno.

Mušičeve slike so le na prvi pogled preproste. Ker ohranjajo povednost, ker so razpoznavne ... Toda njihova tehnična plat — njihova nebarvna barvitost, zameglenost obrisov, čudovito rešeno vprašanje svetlobe ... vse to priča o umetniku, ki ustvarja, zdaj že petinsedemdesetleten, zaljubljen v svoje delo in zato radoveden, kaj bo odkril novega okrog sebe. Slikarstvo je njegovo življenje.

Magda Jevnikar

## GLASBA

### Pavle Merku: Otroške ljudske pesmi

Pro Musica Studium je glasbeno društvo, s sedežem v Rimu, namenjeno prvenstveno širjenju pevske kulture v Italiji. Zelo pomembna je njegova založniška dejavnost, ki prinaša ljubiteljem zborovskega petja (predvsem seveda zborovodjem) obilo zanimivih partitur od renesančnih mojstrov do sodobnikov in pa ljudske pesmi. Izdaje Pro Musica Studium so zelo skrbne, bogate in filološke. Včasih so opremljene z dodatnimi pomožnimi publika-

*Od obrtniških izkušenj  
v trgovinsko dejavnost*

# Korsič

Anton Korsič

- Serijsko pohištvo
- Pohištvo po meri
- Preureditve

*Prodajalna:*

**TRST, Ulica S. Cilino 38 - Telefon 54390**

*Dom in delavnica:*

**Ulica Damiano Chiesa, 91 - Telefon 571326**

**POSEBNI POPUSTI! OBIŠČITE NAS!**

cijami bolj teoretskega značaja. Dostopne pa so samo članom društva, teh pa je okoli tisoč, večinoma v severni Italiji. Največ prostora je seveda odmerjenega italijanskim skladateljem, zastopani pa so tudi drugi. Merkujevo ime se je pri tej založbi prvič pojavilo l. 1980, ko so izšli Tre canti di Carlo Betocchi za moški zbor, eno leto kasneje pa Due canti di Carlo Betocchi za mešani zbor. Tokrat stopa pred nas z didaktično zbirko desetih ljudskih pesmi Slovencev v Italiji. Do te izdaje je prišlo na pobudo samega društva, ki se ukvarja z mislijo, da bi širšemu občinstvu predstavilo ljudsko glasbo vseh italijanskih dežel. Začelo pa je seveda tam, kjer so tozadevne raziskave tako publikaciji omogočale. Tako je lani izšla zbirka furlanskih ljudskih pesmi, letos pa imamo pred seboj slovenske pesmi, ki razen ene izhajajo iz Benečije in Režije. Nekatere od teh je prirejevalec zbral že za knjigo Ljudsko izročilo Slovencev v Italiji (1976), druge pa je posnel l. 1982 prav za to zbirko. Besedilo se v skoraj vseh primerih vsebinsko navezuje na otroški svet: gre za uspavanke, šaljivke, pastirske pesmi ipd. Kot je sam Merku poudaril v uvodni besedi, današnji otroci teh pesmi ne poznajo in ne pojejo. Peli pa so jih njihovi dedje in babice in naša dolžnost je, da to izročilo ohranimo in ga posredujemo še drugim. Tako se bodo otroci naučili spoštovati kulturno dediščino, ki jo je starejša generacija prezirala in jo včasih tudi teptala.

Zbirka je namenjena šolam, ne sicer kot obvezni učbenik, ampak kot učno pomagalo. Pesmi so prirejene za dvo-, tro- in štiriglasni mladinski zbor. Tehnična zahtevnost je različna. Vsak zbo-

rovodja ima možnost izbirati pesmi primerne lastni zmogljivosti. Prirejevalec se je v intonaciji namenoma držal neke srednje lege. Poleg tega pa beremo opombo, da lahko zborovodja poljubno niža ali viša intonacijo glede na starost in zmogljivost pevcev. Zelo zanimiva je instrumentalna spremljava, ki bogati polovico pesmi v zbirki, in lahko s svojo pestrostjo pri mlajših izvajalcih vzbudi večje zanimanje.

S to zbirko je slovenski glasbeni kulturi dana še ena možnost, da prodre v širši krog ljubiteljev petja in celo predre začarano lupino italijanskih šol. S pridom pa jo bodo uporabljali tudi slovenski otroški in mladinski zbori.

T. Simčič

Pavle Merku, Canti popolari infantili degli Sloveni in Italia, Pro Musicum Studium, Rim 1984.

## Listnica uprave

Podporno naročnino, 20.000 Lir, je nakazala Anica Zahar iz Zabežca.

Ob poravnavi naročnine so »primaknili« za tiskovni sklad Mladike: Florian Zergoi iz Kazaz 11.000 Lir, Breda Klanjšček iz Devina 3.000 Lir in Filip Vidmar iz Bedforda 7.000 Lir.

Svojo navezanost na našo revijo so z darom izrazili: Anica Železnikar iz Gorice (10.000 Lir), Mirko Špacapan iz Gorice (20.000 Lir), Ivo Kralj iz Slivnega (12.000 Lir) in prijatelj s Koroškega (500 šilingov).

DAR V SPOMIN:

Ob drugi obletnici smrti dragega očeta Adolfa Pertota je daroval sin Gregor 50.000 Lir za Mladiko.

Vsem, ki so z darom podprli našo revijo, se iz srca zahvaljujemo.



Čuk

na Obelisku

### Agencija za pomirjenje živcev

S hudičem ne bom zajemal iz iste sklede,  
tudi če mi dajo še tako dolgo žlico.

De Manoury

#### MILIČNIKA MOMČILO IN JANEZ SE DOLGOČASITA NA MEJNEM PREHODU PRI FERNETIČIH

Momčilo: Ti, prejšnje godine je bilo naročeno, naj se malo pohecamo z avti, koji se bodo vračali iz Drage.

Janez : Kakšne Drage?

Momčilo: Tiste vasi tam, kjer se svake godine v septembru zbirajo ustaši.

Janez : Z Opčin, hočeš reči. Pravijo Draga, ampak so Opčine.

Momčilo: Letos ne bomo vozili tistih avtov na stran za specialen pregled.

Janez : Ena sitnarija manj, hvala Bogu.

Momčilo: Pa naj vozijo gor propagando in bombe, ovi ustaši.

Janez : Ustaše imate vi, južni bratje. Slovenci imamo kvečjemu klerikalce.

Momčilo: Recimo protirevolucionarje.

Janez : S peklenskimi stroji in bazokami, kaj?

Momčilo: E, kakšen nož je že tam v tisti Dragi, če ni ravno bomb.

Janez : Za lupljenje krompirja.

Momčilo: Ti podcenjuješ razrednega sovražnika, čoveče!

Janez : Pa tistim ljudem hodi maševat tržaški škof in molijo tam križev pot...

Momčilo: Ovo je zbirališče reakcije in amen! Jaz bom kar kazal v stran avtom, ko bodo prihajali iz Drage.

Janez : Povedali ti bodo, da so bili tam!

Momčilo: Saj bom pogledal, ali so plačali polog ali ne. Še polog spregledujejo bandi! Je čudno, če gre vse k hudiču, samoupravljanje in dinar?

Janez : Zafrkavanje je letos proti direktivam. Navsezadnje potrebujemo posojil od Manhattan Bank in pričakujemo papeža. Ti pa bi utegnili imeti kaj s papežem.

Momčilo: Stvar je v tem, da ni več revolucionarne načelnosti. En sam brezdušen prakticizem.

Janez : Jaz sem se dovolj nazafrkaval prejšnja leta. Ti pa kar daj, če se ti ljubi.  
(Rampi se približuje starejša ženska)

Momčilo (Polglasno): Jaz vidim Drago napisano ljudem na obrazu. (Glasno): Kam pa, drugarica?

Ženska : V Italijo.

Momčilo: E, Italija je velika!

Ženska : V Trst.

Momčilo: A tudi Trst je velik.

Ženska : V okolico, če hočeš vedeti, tovariš.

Momčilo: Na Opčine, kaj?

Ženska : Mogoče.

Momčilo: Obisk sorodnikov?

Ženska : Zakaj pa ne, če so.

Momčilo: Pa o neki Dragi si slišala kaj?

Ženska (potegne pasaport): Če si tako radoveden, tovariš, ti povem: prav v Drago grem! Si potroštat dušo!

Janez : Nimaš potrdila o spregledu pologa, tovarišica?

Ženska : Nimam!

Janez : Kako to? Letos so ga z lahkoto dobili prav vsi, ki so zanj zaprosili!

Ženska : Jaz pa nisem hotela prositi zanj! Čez leto sem šparala, da sem dala na stran tistih petsto tisoč. Jaz si hočem Drago plačati.  
(Ženska spravi pasaport in gre)

Momčilo: Vidiš jo babo!

Janez : Pa praviš, da med nami ni več revolucionarne načelnosti!

Veliko večja praznina je v vaši knjižnici, če še nimate naših dveh zadnjih izdaj:

VINKA BELIČIČA POGLED NAZAJ — DRAGA '83